

Szlatky Mária

A Közép-európai Egyetem (KEE) Könyvtára, azaz a Central European University (CEU) Library

A könyvtár megalapítása, története, fölépítése, rendszere és működése

A CEU Könyvtár¹ története elválaszthatatlanul összefügg a CEU történetével. Elsődleges feladata elősegíteni az egyetemen folyó oktatást és tanulást, valamint kutatómunkát. Gyűjtőkörét az egyetemi curriculum határozza meg, szolgáltatásainak pedig mindenekelőtt a klasszikus egyetemi könyvtári szolgáltatásoknak kell megfelelniük. A budapesti CEU Könyvtár az egyetemi oktatás megindulásával szinte egy időben kezdte meg működését 19 évvel ezelőtt. Idő és mód nem volt az előre tervezésre. Az egyetem megalapítása és későbbi fejlődése is a Közép-Európában akkor zajló gyökeres politikai-társadalmi változásoknak volt köszönhető és hosszú évekig rengeteg váratlan fordulat, hirtelen esemény jellemezte. A könyvtár sem építkezhetett nyugodtan, hanem örökös rohanásban, helyről helyre költözve, folyamatos átalakítás és átalakulás közben kellett a hagyományos egyetemi könyvtári feladatoknak és számtalan előre nem látható kihívásnak megfelelnie. A könyvtár sorsa ugyan természetszerűen összefonódott az egyetem sorsával, életével, mégis, már a kezdetektől fogva, az egyetem falain túlmutató, önálló jelentéssel is bírt. A CEU Könyvtár volt ugyanis az a könyvtár, ahol a legújabb, haladó szellemű, angol nyelvű társadalomtudományi, történelmi, filozófiai stb. irodalom elérhető volt. Ezért a könyvtár használói köre sohasem korlátozódott az egyetem oktatóira, hallgatóira, hanem a budapesti humán értelmiség (professzorok, diákok, kutatók) számára is fontos kutatóhely volt. Sőt, a gyűjtemény speciális és Közép-Európában ritkaságnak számító jellege, valamint a szolgáltatások színvonala az egész régió kutatóit vonzotta és vonzza még ma is. A CEU Könyvtár ma a legjelentősebb angol nyelvű társadalomtudományi gyűjteménynek tekinthető Közép-Európában.

A CEU Könyvtár történetét négy nagy korszakra tagolhatjuk:

1. Az első három év 1992–1995, Hűvösvölgy.
2. A CEU a Belvárosban. A könyvtár fejlődése 1995 és 2001 között.
3. A Millennium integrált könyvtári rendszer bevezetése után. A könyvtár fejlődése 2002 és 2009 között.
4. A CEU Könyvtár ma (2009-től).

A Central European University előzménye az 1989. évi nyári egyetem volt Dubrovnikban. A nyári egyetem oly sikeres volt, hogy támogatója, Soros György elhatározta, megalapítja Prágában 1991-től a Central European University-t. Az első tanév lezárása után Budapesten, a prágai kollégium párhuzamánként 1992-ben megalakult a budapesti kollé-

gium. A szándék az volt, hogy a CEU két székhellyel működő, de egyugyanazon egyetem legyen, kifejezve evvel is az egyetem közép-európaiságát, azaz, hogy nem egy ország, hanem az egész régió felsőoktatási intézményeként kíván működni.²

1992 nyarán a CEU budapesti kollégium, az „Egyetem” még az Úri utcában volt néhány irodai szobában. Egyedül a *Környezetvédelmi Tanszék* működött, Csillebércen tartotta nyári kurzusát. Az első tanév, a tanrend szerinti oktatás a *Jogi tanszék* augusztusban induló programjával kezdődött meg Hűvösvölgyben, a valamikori Videoton központi épületeiben. Az Úri utcában lázasan folytak az előkészületek. A hűvösvölgyi épületeket alkalmassá kellett tenni az oktatásra és ... könyvtár is kellett.

Új könyvtár születik. A budapesti CEU Könyvtár első három éve, 1992–1995

A prágai kollégiumban már másfél éve működött könyvtár, de világos volt, hogy a prágai könyvtár nem szolgálhatja ki a budapesti igényeket. 1992. július 7-én a *CEU Budapesti Kollégiuma*, amelynek igazgatója akkor *Rév István* volt, egy könyvtárost alkalmazott: *Szlatky Máriát*. A felvételi interjút *Richard Ayres*, a prágai könyvtár vezetője végezte. Ajánlásában többek között megemlítette a leendő könyvtáros „*robust personality*”-jét, ami alkalmassá teheti őt a rá váró feladatra. Ez a jellemzés igen csak megmosolyogtatta a CEU akkori vezetőit. Hamarosan kiderült azonban, hogy e megjegyzésben semmi túlzás nem volt, a feladat valóban erős és teherbíró személyiséget kívánt. A budapesti CEU könyvtáros legelső feladata az volt, hogy augusztusig, tehát kevesebb, mint egy hónap alatt használható könyvtárat létesítsen a jogi hallgatók számára. Be kellett rendeznie a könyvtár ideiglenes helyiségét és be kellett szereznie a legszükségesebb dokumentumokat, valamint a hallgatók megérkezése után biztosítania kellett az alapvető könyvtári szolgáltatásokat.

Az első, ideiglenes könyvtár. Hűvösvölgy, 1992. augusztus–szeptember

Akármilyen valószínűtlenül hangzik, 1992. augusztus 3-án megnyílt az ideiglenes budapesti CEU könyvtár a jogi hallgatók kiszolgálására Hűvösvölgyben, a Videoton campus egyik épületének 3. emeletén. Lift nem volt, komputerhálózat nem volt, csupán egy faxkészülék, néhány telefon és személyi számítógép jelentette a technikai felszereltséget. Nemcsak a könyvek nagy részét kellett megvásárolni és szállítani személyesen, de a bútorokat, a polcokat, székeket is az IKEA-ból, bárholnan. A könyvtáros a kis FIAT 600-asával szállította, amit lehetett, aztán felcipelte a 3. emeletre. Hőség volt, viszont légkondicionálás nem. Segítség alig akadt, a CEU-alkalmazottak csak augusztus végén kezdtek szivárogni az Úri utcából a Hűvösvölgybe. Örök hálával és barátsággal tartozom *Sajó Andrásnak*, a *Jogi tanszék* vezetőjének, aki amiben csak tudott, ha kellett, még a cipelésben is segített.

Az ideiglenes jogi könyvtár megnyitásakor mintegy 1000 kötetből állott a gyűjtemény. Szótárakból, néhány alapvetően fontos jogi kézikönyvből és tankönyvből, mint például a *Constitutional Law* és a *Black's Law Dictionary* számos példányából,

vagy az *Egyesült Államok Törvénytára*, az *USCA (United States Code Annotated)* mintegy 100 kötetből stb. tevődött ki az állomány. A könyvtár délután egytől este hat óráig tartott nyitva. A feldolgozás egy házilag készített űrlapon, elektronikus módon történt és csupán a legfontosabb bibliográfiai adatokat tartalmazta. A szerző-cím szerinti „katalógus” floppy lemezen volt hozzáférhető. A kölcsönzés könyvkártyás rendszerrel működött. A könyvtár használói ekkor még kizárólagosan a Jogi tanszék hallgatói és oktatói voltak, csak szeptember közepétől bővültek a többi tanszékhez tartozó diákkal és tanárral.

1992. szeptember közepére elkészült az új könyvtárterem is a campus egy másik épületében és a könyvtárnak költöznie kellett. De az már egy új fejezet.

Az első tanév, 1992–1993. A könyvtár „állandó” helyére költözik a Hűvösvölgyben

Az ideiglenes jogi könyvtár működtetésével egyidejűleg meg kellett tervezni és be kellett rendezni a szeptemberben nyíló „nagy” könyvtárat egy másik épületben. Meg kellett kezdeni az oktatáshoz szükséges kiadványok tömeges megrendelését a történelem, a politika, a környezetvédelem terén is. A CEU indulásakor négy tanszék (Jog, Politika, Történelem, Környezetvédelem) működött. Nem számított, hogy hogyan, de mire a diákok megérkeztek, a könyvtárnak szolgáltatnia kellett.

A nagy könyvtárterem egy többemeletes épülethez kapcsolódó, földszinti szárny volt. Úgy nézett ki, mint egy szocreál üdülő étterme. Hajdan a Videoton hatalmas központi számítógépe állt benne, az álmennyezet fölött és az álpadló alatt futottak a kábelkötegek. A kétszintes „vezérlőfülkéből” lett a könyvtári iroda, a tágas és világos nagyteremből az olvasóterem. Az olvasóterem két oldala teljes egészében üvegfal volt. Szeptember elején megérkeztek a már megrendelt bútorok és berendezhettük az új könyvtárat. 75 olvasóhelyet sikerült kialakítani a nagy olvasóban és mintegy 10 000 kötet számára volt elegendő a polcrendszer. A könyveket és egyéb dokumentumokat szabadpolcos rendszerben helyeztük el. A hajdani gépterekből egy kényelmes és dekoratív könyvtár lett (1. ábra). Csupán a nagy kapacitású légkondicionáló elviselhetetlen zaja okozott gondot, és hiába volt minden igyekezet, ezt a zajt a későbbiekben is csak tompítani sikerült, de teljesen megszüntetni soha. Légkondicionáló nélkül viszont használhatatlan volt a terem.

1. ábra A könyvtár olvasóterme, 1994. Hűvösvölgy

Beszerezés, állományfejlesztés, gyarapodás

A legnagyobb problémát kétség kívül a dokumentumok beszerzése, az *acquisition* jelentette. Mivel a CEU angol nyelvű egyetem, elsősorban angol nyelvű dokumentumok beszerzéséről volt szó, mégpedig abban az időszakban, amikor a politikai-társadalmi változások következményeként a magyarországi könyv- és folyóirat-kereskedelem és -ellátási rendszer teljességgel összeomlott. A híres/hírhedt *Kultúra Külkereskedelmi Vállalat*, a *Hírlapellátó Vállalat* nem léteztek többé. Az új szolgáltató cégek még nem álltak fel. Az *Idegen Nyelvű Könyvesboltban* (Váci utca) tulajdonképpen csak szépirodalmat és szótárakat lehetett kapni. Meg is vettünk minden lehetséges angol-angol, német-német, angol-orosz stb. szótárt, idegeneknek szánt magyar nyelvkönyvet. De a történelmi, politikai stb. szakkönyveket személyesen Bécsben, vagy sürgős rendeléssel telefonon és faxon Oxfordból, New Yorkból szereztük be. Kérésünkre sok esetben a külföldről, főként az Egyesült Államokból érkező oktatók hozták magukkal külön bőröndben a kívánt tankönyveket. Nagy segítséget jelentett a különleges kiadványok, például jogi *loose-leaf*-ek, sorozatok beszerzése terén a bécsi *Minerva* cég és vezetője, *Dr. Sima*. Talán a földrajzi közelség, talán a közös történelmi múlt miatt sokkal jobban megértette a magyarországi problémákat – a szocialista közelmúltból eredő tájékozatlanságunkat, járatlanságunkat a nyugati (kapitalista) üzleti viszonyok között. Hasonlóan értő segítőkészséget, rugalmasságot tanúsított a könyvbeszerezés területén a Blackwells' közép-európai *sales managere*, Mary de Jong. A CEU Könyvtár feltétlenül, de úgy gondolom, hogy számos más magyar könyvtár is köszönettel tartozik nekik.

Még a könyvbeszerezésnél is nehezebb volt a periodikaellátás. Magyarországon egyszerűen nem volt olyan cég, amelynél – pláne év közben – elő lehetett volna fizetni a nagy nyugati napilapokra, vagy a posztszocialista országok lapjaira. Egy olyan nemzetközi összetételű, angol nyelvű egyetem, mint a CEU, többségében amerikai és angol professzorokkal, nem magyar diákokkal, elképzelhetetlen volt legalább az *International Herald Tribune*, a *Financial Times*, az *Economist* és a *Newsweek*, de a *Neue Zürcher Zeitung* és a *Spiegel*, vagy a *Le Monde* és a *Pravda* nélkül. Előfizetni ezekre év közben nem lehetett, a rendszeres napi (reggeli) szállítást egyetlen cég sem vállalta, így jó ideig a *Hotel Intercontinental* újságosstandjánál vásároltuk meg a napi- és hetilapokat, eleinte napi, később havi számlák ellenében. A szomszédos országok napi- és hetilapjait még nehezebb volt beszerezni, amíg meg nem alakult az erre a területre szakosodott *Librotrade*. A tudományos folyóiratok esetében könnyebb volt a helyzet. 1992-ben ugyan még nem volt más megoldás, csak az esetenkénti vásárlás, de 1993-tól már 300 előfizetett folyóirat járt a CEU Könyvtárba. Minden felsorolt (és fel nem sorolt) nehézség ellenére, a CEU Könyvtár állománya igen nagy sebességgel nőtt. Néhány hónapon belül, az első tanév végére már 9000 körül volt a könyvek száma, az egyéb dokumentumokat, folyóiratokat stb. nem is említve. A gyarapodás nem kizárólag vásárlás útján történt, hanem kisebb-nagyobb tematikus gyűjtemények is kerültek a könyvtár állományába, természetesen „ömlesztve”.³

A könyvtári stáb

A rengeteg munkát, bármily teherbíró volt is a könyvtáros, egymaga el nem végezhette. 1992 augusztusában egy fél munkaidős asszisztenssel, szeptemberében egy könyvtáros munkatárssal – *Rózsa Gizellával*, 1993 januárjában pedig *Bradeanu Krisztinával* gyarapodott a dolgozók száma, így az első tanévben három teljes és két fél munkaidős munkatárs alkotta a CEU Könyvtár stábját.

A könyvtár rendszere, szakozás, elrendezés

A katalogizálás továbbra is egyszerűsítve, egy házi készítésű úrlapon, elektronikusan és rohamtempóban történt. Ebben az időszakban átlagosan havi 800-1000 könyvvel gyarapodtunk. A könyvek elhelyezése szabadpolcos rend szerint történt. Eleinte minden példányt az olvasóteremben helyeztünk el, a későbbiekben (a dokumentumok számának nö-

vekedésével) címenként csupán egy példány volt szabadpolcon, a további példányok pedig raktárba kerültek.

Miért a Dewey Decimal Classification System?

A nagy könyvtár (is) az oktatással egy időben nyílt meg. A kezdeti lendületben mindenki nagyon türelmetlen volt. A professzorok alig győzték kivárni, hogy megérkezzenek az általuk igényelt könyvek, és amint megérkeztek, azonnal használni akarták őket. Nehezen értették, hogy a könyvtárosok miatt egy, sőt néha két-három (!) napot is várniuk kell. Ráadásul mindenki elkülönített helyen, valamilyen megkülönböztető jelzéssel ellátva akarta látni a „saját”, azaz az általa rendelt könyveket. Ily módon nem csupán kis „tanszéki”, hanem kis „professzori” könyvtárak formálódtak volna a központi könyvtárban egy szakszerű és egységes, standard rendszerű könyvtár helyett. Ezt nem lehetett elfogadni. Sürgősen dönteni kellett a könyvtár osztályozási rendszeréről és a könyveket, még ha elnagyoltan is, de osztályozni kellett, hogy meghatározhassuk helyüket a könyvtári állományon belül a polcokon. A katalógizálás, a szakozás és a kölcsönzéshez nélkülözhetetlen könyvkártyák készítése irgalmatlan munkát jelentett. Gyorsan választanunk kellett az ETO, a Dewey és az LCSH (*Library of Congress Subject Headings*) között. A Dewey-féle decimális rendszer mellett több érv szólt. A prágai könyvtár is a Dewey rendszert használta, és ebben az időben még nem volt világos, hogy a prágai és a budapesti CEU könyvtár között milyen, egyáltalán hierarchikus viszony van-e? Szempont volt az is, hogy a könyvek túlnyomó többsége angol nyelvű és „új” kiadvány volt, amelyekben a Dewey jelzet általában szerepelt, át lehetett tehát venni ezeket. Továbbá a Dewey rendszer állt az általunk (magyar könyvtárosok által) jól ismert ETO-hoz a legközelebb. Úgy döntöttünk tehát, hogy a Dewey féle Decimal Classification System egyelőre erősen lebutított változatát vezetjük be. Ugyanakkor törekedtünk arra, hogy bár a Dewey szakozást alkalmazva, de mégis nagyjából a működő tanszéknek (politika, jog, történelem, környezetvédelem) megfelelő csoportosításban helyezzük el a könyveket (2. ábra). A környezetvédelem tárgykörébe tartozó műveket, jóllehet esetükben is a Dewey jelzeteket használtuk, kiemeltük a többi mű közül és egy csoportba rendeztük. (Teljesen értelmetlen lett volna őket a többi mű közé beosztani.) Ez a megoldás képezte a könyvtár később kialakuló (Dewey + LC) kettős szakozási rendszerének a gyökerét, de erre majd később térek ki.

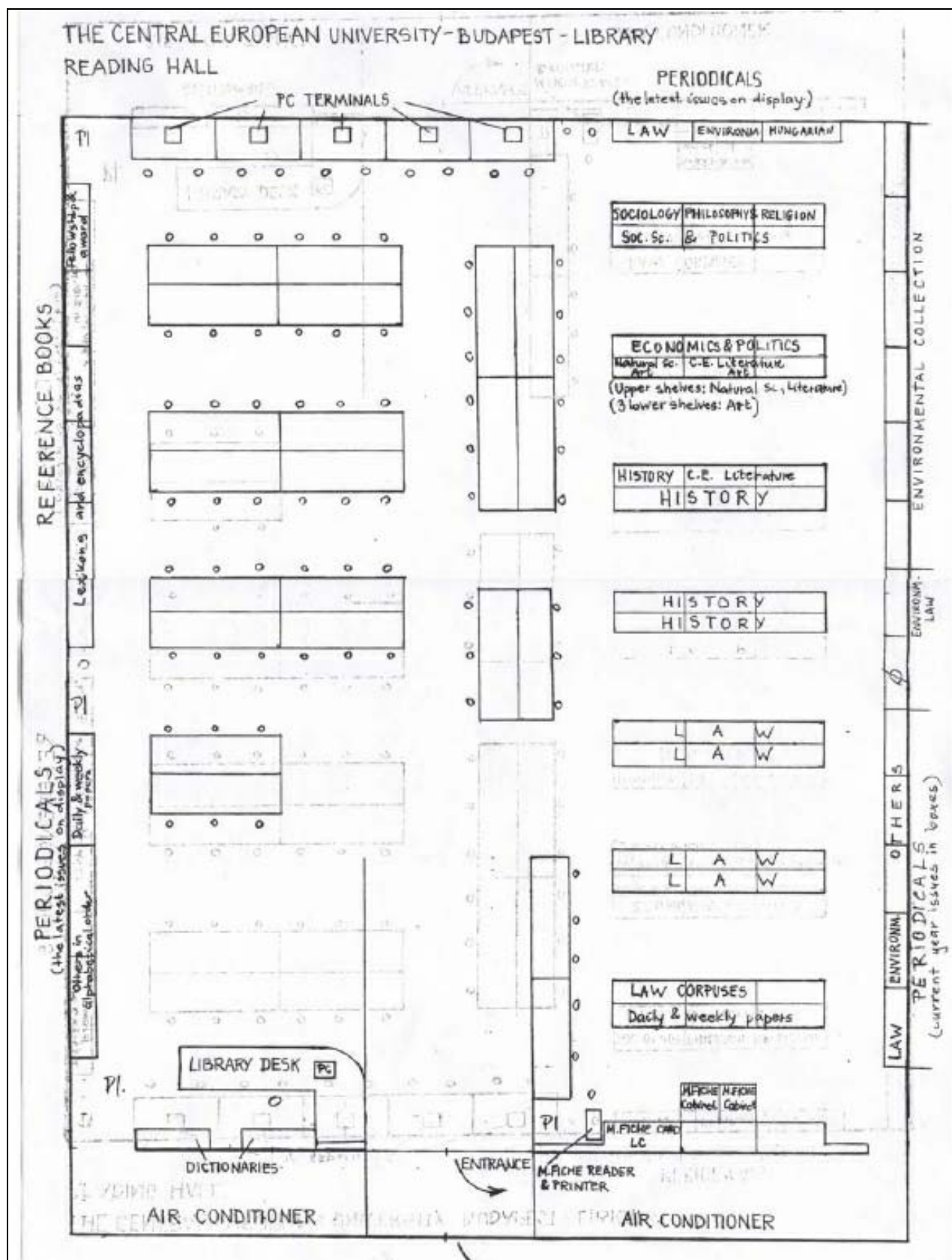
Az első könyvtári automatizálási rendszer, a TINLIB. 1993. szeptember

Versenyt futva az idővel próbált a könyvtári csapat (három és fél ember) megfelelni a követelményeknek. Világos volt, hogy a rohamos léptékű gyarapodást és az elvárt könyvtári szolgáltatásokat csak a munkafolyamatok mielőbbi automatizálásával lehet kezelni. Ekkorra már, ha kissé megbízhatatlanul is, de működött a CEU számítógépes hálózati rendszere. Technikai akadályja tehát nem volt az automatizálásnak. Csak (!) ki kellett választani a megfelelő integrált könyvtári rendszert, meg kellett tanulni annak használatát, konvertálni kellett a már meglévő (kezdetleges) rekordokat stb. stb. A CEU könyvtáros tanulmányozta a már működő budapesti rendszereket a *Műegyetemtől* a *KFKI*-ig, (ne felejtjük el, abban az időben még gyerekcipőben járt a könyvtári automatizálás), felmérte a kínálatot, hűtötte a többnyire egyetemen belülről jövő, túl ambiciózus, irracionális terveket és tanácsokat. Megpróbálta az igényeket és lehetőségeket (itt most nem elsősorban pénzre kell gondolni!) a realitás talaján állva egyeztetni. Így jutott el a SZTAKI-ig és a TINLIB-ig.

Miért a TINLIB?

Igaza van régi-régi kollegámnak és „harcostársamnak”, Rózsa Gizinek abban, hogy „előbb választottam ki az embert, Varga Sándort, mint a rendszert, azaz a TINLIB-et”. Varga Sándort az egész magyar könyvtári társadalom jól ismeri, a SZTAKI-nál dolgozott, a TINLIB kurátora volt.⁴ Százszázalékosan megbíztam a szakértelmében, a lelkiismeretességében és segítőkészségében egyaránt, és nem tévedtem. A választás mind a rendszert, mind a kurátorát illetően telitalálat volt.

1993 tavaszán indultak meg a TINLIB prezentációk és tárgyalások, 1993 nyarán többé-kevésbé megtanultuk a használatát (Tószegi Zsuzsától, Varga Sándortól stb.) és 1993. szeptember 7-én installáltuk, vagyis használatba helyeztük a CEU Könyvtár első automatizálási rendszerét, a TINLIB-et: a katalógizáló, a folyóirat-, a kölcsönzési, az OPAC és az adminisztrációs modulokat. A TINLIB az angol *Information Management and Engineering* cég terméke volt, gondozását Magyarországon a SZTAKI végezte. A TINLIB egy MS/DOS alapú, USMARC rekordok konvertálására képes rendszer volt (3. ábra). Az OPAC pedig többféle szempont (szerző, cím, tárgyszó, kulcsszó stb.) szerinti keresést tett lehetővé. A TINLIB nagy előnye volt, hogy

2. ábra Az állomány elhelyezésének rendje az olvasóteremben

viszonylag könnyen meg lehetett tanulni a használatát; a CEU Könyvtárban erre (is) rendkívül rövid idő állt rendelkezésre. Előnye volt az is, hogy a felépítése, logikája közelebb állt a hagyományos könyvtáros gondolkodáshoz, mint a többi, akkor Magyarországon működő rendszeré. A CEU-val kötött szerződés alapján Varga Sándor, *system librarian*, naponta munka után, 6-7 óra körül „bekukkantott” a könyvtárba és végezte a szükséges rendszerfeladatokat. A meglévő elégtelen és hiányos bibliográfiai rekordok (kb. 8000) konvertálására októberben került sor. A mentést ekkor még naponta kellett végezni, ez ugyanis még jó ideig nem központilag történt, hanem a könyvtárban esténként (zárás után) floppy lemezekre mentették a könyvtári adatbázist.

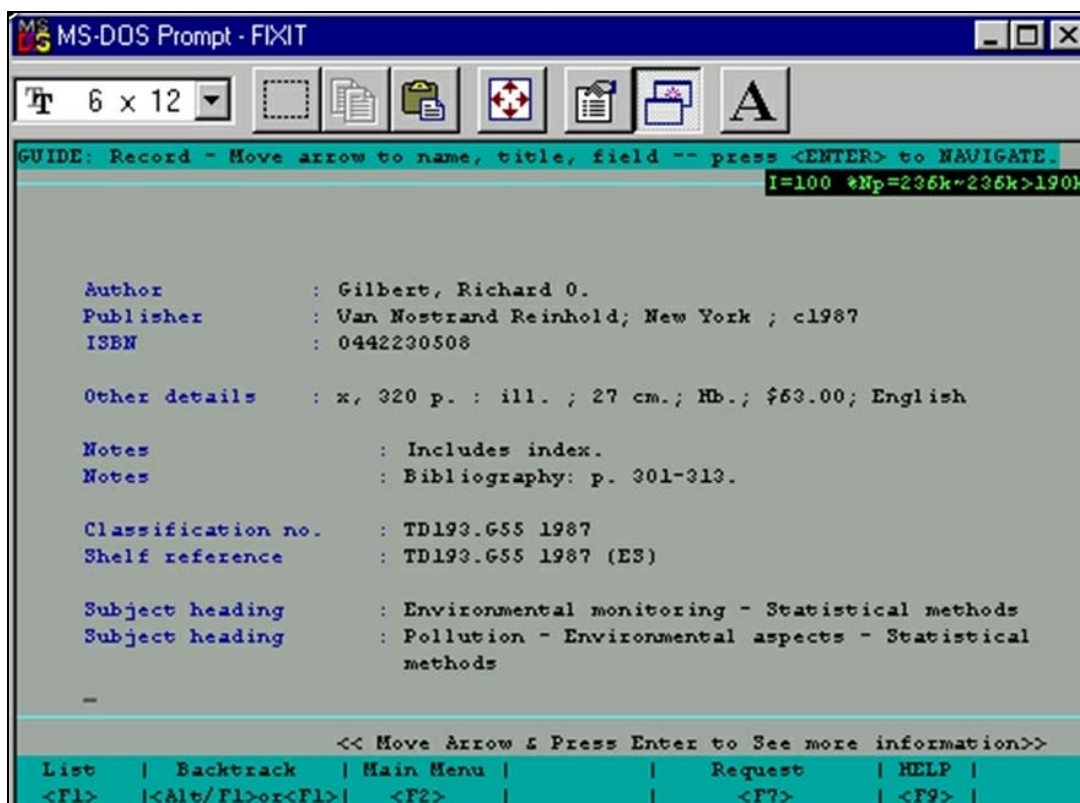
Végre néhány új könyvtáros!

Végül a személyi állomány növekedését kell megemlíteni. 1993 szeptemberében egy új munkatárssal (*Richard Kartosonto*), novemberben pedig két kiváló könyvtáros szakemberrel (*Miklósváry József* és *Ellen Garske*), 1994 januárjában pedig még egy munkatárssal (*Chikán Ildikó*) gyarapodott a könyv-

tár személyi állománya. 1996 végéig ez a gárda; hét teljes és két fél munkaidős munkatárs, valamint két diák kisegítő alkotta a könyvtári személyzetet. Az angol nyelvtudás még a könyvtári szaktudásnál is fontosabb volt. A stáb tagjai német, amerikai, román, suriname-i és magyar állampolgárok voltak, közülük ötnek volt magas szintű könyvtáros szakképzettsége.

A könyvtár szakszerű (standard) rendszerének megalapozása, 1993. november–1995. június

Nagyjából egy évvel később – a semmiből indulás után – együtt volt minden: megfelelő online könyvtár-automatizálási rendszer, a hozzá értő szakember, elegendő számú, kiválóan képzett, tapasztalt könyvtáros. Megkezdődhetett és meg is kezdődött az állomány (retrospektív + gyarapodás) profeszionális feldolgozása és feltárása, a könyvtár rendszerének, struktúrájának felállítása, széles körű szolgáltatásainak szakszerű megszervezése. Ez a periódus 1993 novemberétől 1995 szeptemberéig tartott, amikor a könyvtárnak újra költöznie kellett.

3. ábra Egy rekord a TINLIB-ből

Feldolgozás

Mivel a CEU hivatalos nyelve az angol, és a könyvtári anyag túlnyomó része is angol nyelvű, a címléírást is angol szabvány szerint, az *Anglo-American Cataloguing Rules 2nd Revised ed. (AACR2rev)* szabályai szerint végeztük immár online és a lehetőség szerinti teljességgel. Tárgyszavazáshoz a Library of Congress Subject Headings rendszerét használtuk, szintén az eredeti angol változatban. A leltári számot, az *ID number*t egy lineárisan növekvő vonalkódrendszer szerint adtuk meg, amit a könyv hátsó táblájának jobb felső sarkába ragasztottunk. A jelzetet (szakjelzet, Cutter szám, illetve a szerző nevének első három betűje) a könyv gerincére és az első könyvtábla belső oldalára ragasztott címke hordozta. Nemcsak az új könyveket dolgoztuk fel ilyen módon, de a „rég” anyagot is tulajdonképpen újra katalogizáltuk, a konvertált rekordokat kiegészítettük, a szakozást az új norma szerint elvégeztük. Ennek a munkának oroszlánrészét Ellen Garske és Rózsa Gizella végezték. Mind a címléírás, mind a szakozás folyamatát segítette, hogy 1994 elejétől a Library of Congress hét CD-ből álló elektronikus katalógusából kikerestük, lemásoltuk és a TINLIB-be konvertáltuk a szükséges rekordokat. Körülbelül 40-50 könyvből álló csomagokat képeztünk, az egyenként lekeresett, importált rekordokat fájlba mentettük, és ez a fájl, a könyvcsomaggal együtt a katalogizálókhoz került. Ők ebből dolgoztak, és a már konvertált rekordokat természetesen szükség szerint módosították, adaptálták.

Kettős szakrendszer, a Dewey és az LC rendszere szerint

A szakozás eleinte kizárólag a Dewey Decimal Classification System szerint történt, de 1994-től a jogi és a környezetvédelmi gyűjteményeknél a Library of Congress osztályozási rendszerét használtuk. Elsősorban azért, mert feltárásukhoz (különösen a jogi gyűjtemény feltárásához) a Dewey rendszer nem volt megfelelő. (Világszerte sok egyetemi könyvtárban az általános gyűjtemény rendszerétől eltérő rendszert használnak jogi gyűjtemény szakozásánál.) Másrészt azért döntöttünk a kettős szakrendszer mellett, mert így könnyebben elkülöníthettük és egyben tarthattuk ezeket a gyűjteményeket. A kétféle szakozási rendszer bevezetése mellett még az is szólt, hogy a CEU-s diákok itteni tanulmányaik után általában hosszabb ösztöndíjjal külföldre, legtöbbször Amerikába mentek. Az Egyesült Államokban pedig az egyetemi könyvtárak többnyire az LC, a városi és egyéb

könyvtárak pedig a Dewey szakrendet használják. Ily módon a CEU diákjai számára már mind a két szakozási rendszer ismerős volt, mire ösztöndíjas-ként kikerültek. Miklósváry József dolgozta ki és valósította meg a CEU jogi könyvtár máig fennálló rendszerét az LC szakrendszere szerint. Előzőleg 30 évig az Egyesült Államokban jogi könyvtárosként dolgozott különböző egyetemeken, hazatérve szakértelmét a CEU Könyvtárban hasznosította, tudását átadta az ifjabb kollegáknak. A CEU jogi könyvtárát máig különgyűjteményként, önálló egységként kezeljük. A jogi könyvtár analógiájára döntöttük el, hogy LC rendszer szerint átszakozzuk a környezetvédelmi gyűjteményt is.

Állománygyarapodás

1994 októberében már 21 000 kötet könyv, 600 folyóirat-előfizetés, 1995 októberében már közel 35 000 kötet könyv és 700 folyóirat-előfizetés, mintegy 70 000 mikrofilmlap, és több mint 10 hálózati elérésű CD-ROM adatbázis képezte a CEU Könyvtár állományát. A szerzeményezést a tanszékek igénye alapján a könyvtár vezetője és az akkori „*acquisition librarian*”, Bradeanu Krisztina végezte.

Új tanszék, új könyvtári gyűjtemény

A második, azaz az 1993–94-es tanévben indult *Középkor-tudományi Tanszék* különösen nagy kihívást jelentett a könyvtár számára, részben a többi tanszékét jóval meghaladó mértékű és számos különleges kiadványt magába foglaló könyvbeszerzése okán. Másrészt pedig azért, mert a Középkor-tudományi Könyvtár a kezdetektől az ELTE tanszéki könyvtáraként, az ELTE épületében nyert elhelyezést mint a CEU Könyvtár fiók- vagy letéti könyvtára. A beszerzést, a feldolgozást, az átadást a CEU Könyvtár végezte és végzi ma is.

Könyvtári szolgáltatások (public service)

Ebben az időszakban természetesen az egyetem igen nagy mértékben fejlődött, a könyvtár csak követte a dinamikus növekedést. A diákok, az oktatók és egyéb dolgozók száma folyamatosan nőtt. A könyvtár használóinak száma mintegy 400 fő volt az 1993–94-es tanévben, kb. 300 a CEU-hoz tartozott és kb. 100 fő úgynevezett külsős olvasó volt. Az 1994–95-ös tanévben a könyvtárhasználók száma 550-re nőtt. A CEU Könyvtárát különleges (angol nyelvű) társadalomtudományi gyűjteménye miatt a kezdetektől fogva sűrűn látogatták és használták a CEU-hoz nem tartozó kutatók. Ár-

nyuk az évek folyamán egyre növekedett. A kölcsönzés (néhány kivétellel csak a CEU-hoz tartozóknak) a TINLIB installálása óta a kölcsönzési modulon keresztül történt. A diákok 10 könyvet kölcsönözhettek maximum 15 napra. A kölcsönzés szabályait a könyvtár akkori méreteihez szabva állapítottuk meg, később sokszor változtattuk. Az olvasóteremben öt PC állt az olvasók rendelkezésére és egy nagy kapacitású Xerox-gépen készíthették az olvasók a másolatokat. Egy kiváló mikrofilm-lap/mikrofilmolvasó gép tette lehetővé az ilyen formátumban lévő könyvtári anyagok használatát. A szolgáltatásokhoz tartozott a könyvtár szabályzatának, különböző gyűjteményeinek, szakozási rendszereinek, tárgyszórendszerének, CD-ROM adatbázisainak stb. használatát ismertető anyagok készítése is, természetesen angol nyelven. A CEU Könyvtár kölcsönös szolgáltatási megállapodást kötött számos budapesti könyvtárral, az Országgyűlési Könyvtárral, az ELTE Központi Könyvtárával, az MTA Könyvtárral, a Közgazdaságtudományi Egyetem Könyvtárával stb.

Selected Guide to Budapest Libraries (Budapesti Könyvtári Kalauz)

A CEU Könyvtár készítette az első angol nyelvű budapesti könyvtárkalauzt, a „Selected Guide to Budapest Libraries”-t, amely 25 könyvtár tömör ismertetését adta. Az első változatot egy amerikai egyetemi hallgató, *Bernadette Rossmore* állította össze, később évenként felújítottuk. A „Guide” a magyarul nem beszélő CEU diákok számára készült, de sok könyvtár, sőt a *Kulturális Minisztérium* is ezt a kalauzt használta jó ideig. Ma már mindenki az interneten tájékozódik, így ez a kalauz nem tölt már be olyan fontos szerepet.

A CEU a belvárosba költözik, 1995. A könyvtár 1995 és 2001 között

1995 nyarára elkészült a CEU új épülete, Budapest szívében, a Nádor utcában, *Iványi László* építész tervei szerint. Az 1995/96-os tanév már itt indult szeptemberben. Legelsőként a könyvtár költözött át Húvösvölgyből az új, akkor még nem egészen kész épületbe, 1995. július-augusztusában. A költözés hangulatát és a körülményeket a szavaknál sokkal jobban érzékeltetik a fényképek (4., 5. ábra).

4. ábra **Mint egy Beckett darab: Ellen Garske a ládák között**

5. ábra **Költözés az új könyvtárba. De hiszen itt még építkeznek!**

Az új könyvtár a több épületből álló egyetem középpontjában, egy, az utcáról nem látható, 10 emeletes modern épület három szintjén helyezkedett (helyezkedik) el. A főbejárat az első emeleten van. Két elég nagyméretű és egy kisebb olvasóteremből, öt irodából, valamint egy nagy befogadóképességű raktárból állott, ahova lift vezetett. A berendezéshez felhasználtuk a már meglévő könyvtár bútorzatát. A fa részeket (asztalok, polcállványzat fabetétei stb.) felváltottuk mahagóniról világos bükk színűre, ami sokkal jobban illett az új, elegáns és modern épület stílusához. Szükség volt a bútorzat (asztalok, székek, polcok) kiegészítésére, de a nagyját a régi könyvtári bútor képezte. A nagy olvasóteremben helyeztük el az általános gyűjteményt, a filozófiától a történelemig bezárólag. A két kisebb helyiségben pedig kialakít-

tottuk a Jogi Könyvtárat és a Környezetvédelmi Könyvtárat. (A harmadik különgyűjtemény, a Középkortudomány Könyvtár immár 5000 kötete maradt letétként az ELTE Pesti Barnabás utcai épületében.)⁵ Az új központi könyvtárban összesen mintegy 25 000 könyvet tudtunk a szabadpolcokon elhelyezni, valamint a legfrissebb folyóiratszámokat és néhány egyéb dokumentumot. Az olvasótermekben 105 olvasóhelyet sikerült kialakítanunk. 10-re növekedett (megduplázódott) az olvasók rendelkezésére álló PC-k (terminálok) száma. Két Xerox másológép állt rendelkezésre az olvasótermekben. Elláttuk biztonsági címkével a könyvtári dokumentumokat, és installáltuk a biztonsági rendszerünket (amely nem mágneses, hanem rádiófrekvencián alapuló, *by-pass* típusú rendszer). A mikrofilmolvasót és nyomtatót a Jogi Könyvtárban helyeztük el. Az akkori átlagos magyar könyvtári viszonyokhoz képest a CEU Könyvtár igen jól felszerelt, automatizált, modern létesítménynek számított.

Az új könyvtár bemutatása. „Open House”, 1996. április

Néhány hónap alatt sikerült az új helyen úgy berendezkedni és a könyvtári szolgáltatásokat széles körűen megszervezni, hogy úgy éreztük, a CEU Könyvtár már megfelelő állapotban van ahhoz, hogy a magyar szakmai közönségnek bemutassuk. Az érdeklődés a CEU és a CEU Könyvtár iránt egyébként is igen nagy volt. 1996 áprilisában szakmai bemutató napot szerveztünk, amire meghívtuk a magyar könyvtáros és informatikus kollégákat és néhány külföldi vendéget. Több mint 100 érdeklődőt vonzott az „Open House” rendezvény

(6-8. ábra). Az egyetem és könyvtár bemutatása mellett, kisebb csoportokban (*workshopok*ban) a könyvtári munkafolyamatokat is megmutattuk a legapróbb részletekig. A szakmai nap nagy siker volt. Több lépést tettünk afelé, hogy a CEU Könyvtár mint modern, angol nyelvű, társadalomtudományi könyvtár a magyar könyvtárak rendszerében megtalálja és elfoglalhassa helyét.

A prágai CEU felszámolása, a prágai CEU Könyvtár egy részének integrálása a budapesti könyvtárba

A költözéssel és az új könyvtár felállításával szinte egy időben, avval többé-kevésbé párhuzamosan óriási változás történt a CEU addigi struktúrájában, ami igen nagy hatással volt a CEU budapesti könyvtárának alakulására is. A prágai CEU Egyetemet felszámolták, az ottani könyvtár anyagát szétosztották prágai, lengyel és magyar intézmények között. A *Károly Egyetemre* került a híres *CERGE (Center for Economic Research and Graduate Education)* közgazdasági gyűjtemény, a *Cseh Tudományos Akadémia* a művészettörténeti gyűjteményt kapta meg. Varsóba kerültek a szociológia tárgyú művek, ahol ebben az időben és még egy jó ideig működött a *Szociológia tanszék* mint a CEU része. A budapesti CEU Könyvtárba pedig első menetben mintegy 10 000 közgazdasági és történelmi tárgyú kötet érkezett Prágából (amit később még több szállítmány, kb. 10 000 kötet követett). Az első küldeményt sürgősen integrálni kellett a könyvtár gyűjteményébe, mivel az 1994–95-ös tanévtől új egységként a *Közgazdaságtudományi Tanszék* is Budapesten kezdett működni. Az integrálás korántsem bizonyult olyan

6. és 7. ábra Könyvtáros kollégák az „Open House” rendezvényen

NAME	INSTITUTION	SIGNATURE
STIVAU DAUNER-NAGY	OIK (NATIONAL LIB. OF F.L.)	[Signature]
WISNYI Csaba dr. Dr.	Recepce - Inc. of Biser. F. Ang. Eca.	[Signature]
Ilona Fonyó István Billedi	BME KTK Library and Publ. Consultant 1052 Pf. Aréztou u 16	Ilona Fonyó Billedie
Machó Muki Szántó Péter	Szalaggyártó Kísérő OMIKK	[Signature]
Machó János Machó László	NOTE BE Hungary	[Signature]
SCHWABER ANNA Tóth Tibor	LIBRARIAN MTA TTI Könyvtárca	[Signature]
ASNYI József M.	C. E. U	ASNYI József
SALLAI AGNÉS	MTA Könyvtárca	Sallai Agnési
Kate Noem NOERR	IME London	[Signature]
Fazzer, Frigyes V. dr. [Signature]	Prospero Könyv: Budapest	[Signature]

8. ábra Aláírások a „Jelenléti ív”-ről

egyszerű feladatnak, mint ahogyan azt néhányan képzelték. Valamilyen okból a könyvekhez tartozó elektronikus rekordok soha nem érkeztek meg Budapestre, tehát a prágai könyveket újra katalogizálnunk kellett. (Természetesen ezeknél is a már bevált *copy-cataloguing* módszerrel jártunk el, azaz átvettük, konvertáltuk az LC, később az OCLC rekordokat és helyi adatokkal kiegészítve őket, integráltuk a rendszerbe.) A költözéssel és a prágai könyvek érkezésével ugyancsak szinte párhuzamosan megérkezett kb. 20 000 kötet könyv a korábban felszámolt *Radio Liberty* (New York) könyvtárából és mintegy 70 000 könyv a szintén felszámolásra ítéltetett müncheni *Szabad Európa Rádió* könyvtárából. (E két szállítmányt ideiglenesen egy külső raktárban helyezték el, feldolgozásukra csak később került sor.) A ránk zúduló hatalmas könyváradat mellett változatlan, sőt megnövekedett ütemben folytatódott az új könyvek és egyéb dokumentumok beszerzése is. A kibővült könyvtári szolgáltatásokat is fennakadás nélkül üzemeltetni kellett, „*business as usual*”, mintha közben nem valószínűtlenül nagy terhek nehezédtek volna ránk. Voltak pillanatok, amikor úgy éreztem (és nem ok nélkül!), hogy egyszerűen képtelenség ennyi feladattal megbirkózni. De a már név szerint is említett munkatársak, a fantasztikus könyvtári csapat kivételes teljesítménye és még néhány új munkaerő viszonylag gyors alkalmazásának köszönhetően végül sikerült a kihívá-

sokkal nemcsak szembenézni, de a feladatok zömét lépésről lépésre meg is oldottuk.

Az 1996 októberében készült jelentés szerint a könyvtári állomány 45 000 kötet könyvből, 800 folyóirat-előfizetésből, mintegy 10 000 retrospektív folyóirat-kötetből, több ezer *working-paper*ből és egyéb dokumentumból állott. Ezenkívül 60 000 mikrofilm- és az elektronikus adatbázisok széles választéka képezte az állományt. Az adatbázisok többsége ekkor még általában hálózati CD-ROM-on keresztül volt elérhető, csak a következő években térünk át fokozatosan az adatbázisok online elérésére a sebesen fejlődő interneten keresztül. A CEU Könyvtár által 1996-ban előfizetett fontosabb adatbázisok címei: *Academic Abstracts*, *Environment Library*, *Geobase*, *CAB International*, *Justis Celex*, *Justis Eastern Europe*, *Legaltrac*, *PAIS International*, *Sociofile*, *Econlit*, *NPA*, *LC Bibliographics* stb.

Nem csupán a könyvtár állománya nőtt az egyetemmel együtt, hanem a könyvtár használóinak száma is ugrásszerűen megnövekedett, amióta a CEU Könyvtár az új helyen, a Nádor utcában működött. 1996 októberében a beiratkozott olvasók száma 1209 volt. Ebből CEU-tag 712, OSI-alkalmazott 81 és külsős tag 497 volt. Jól látható, hogy az OSI- és a külsős tagok már az első évben majdnem az olvasók felét tették ki. Ez az arány a

későbbiekben még kedvezőtlenebb lett a CEU-tagok hátrányára, ami problémákat is okozott.

A Nemzetközi Menedzserképző Központ (NMK) felszámolása, az NMK Könyvtár állományának integrálása a CEU Központi Könyvtárba, 1996.

Tulajdonképpen nem a CEU, hanem a Nemzetközi Menedzserképző Központ, azaz az *International Management Center (IMC)*, Budafok, Törley kastély) volt az első, Soros György által Magyarországon létesített és szponzorált felsőfokú oktatási intézmény. A Nemzetközi Menedzserképző Központ és a CEU néhány évi párhuzamos működése után az a döntés született, hogy az IMC a továbbiakban a CEU-hoz fog tartozni mint egy önállóságát nagyrészt megőrző, gazdaságilag önfenntartó részleg és CEU Business School lesz a neve. Túlnőne e dolgozat keretein, ha mégoly röviden is, de megpróbálnám összefoglalni az IMC – CEU Business School kalandos fordulatokban bővelkedő történetét. 1997-ben az egyik átszervezés során úgy döntöttek, hogy az IMC valamikor igen szép és jól működő könyvtára (helyesebben, az állomány bizonyos része) a CEU Könyvtárba kerül. A CEU Könyvtár mint központi egység fogja kiszolgálni a Business School könyvtárral kapcsolatos igényeit. A határozatot követően több ezer folyóirat és könyv érkezett a CEU Könyvtárba. A folyóiratok kötetlenek és meglehetősen hiányosak voltak, ám mégis ezek képezték a nagyobb értéket. A mintegy 7000 kötet könyvből kiválogattuk azokat (körülbelül 4000 kötetet), amelyek integrálhatók voltak a CEU Könyvtár gyűjteményébe. A hajdani IMC Könyvtárban is TINLIB volt az automatizálási rendszer. Meg is kaptuk a könyvekhez tartozó rekordokat, ám sajnos a régi feldolgozás speciális szempontjai és a rekordok minősége nem tette lehetővé, hogy legalább alapként felhasználjuk őket. Így az IMC könyveket is, a prágaihoz hasonlóan, újra katalogizálnunk kellett. Néhány hónap alatt el is végeztük ezt a munkát.

A könyvtár bővítése, az 1997–1998-as tanév

Bármilyen szép volt az új könyvtár a Nádor utcában, és bármennyire örültünk a nagyszerű helynek, már a beköltözésünk pillanatában látni lehetett, hogy hamarosan kicsi lesz. A rendelkezésre álló helyet gyorsan ki fogjuk nőni. Az egyetem vezetősége kezdetben még nem ismerte fel (vagy nem ismerte el) ezt a problémát. (Egyszer, amikor szóba hoztam a könyvtár bővítését, megkérdezték tőlem „Mit gondol, kedves Mária, ez a Library of Congress?”) De két tanév elteltével világossá vált,

hogy mind az egyetemnek, mind pedig a könyvtárnak terjeszkednie kell. Ekkor vásárolta meg az egyetem (Soros György) az újabb, Zrínyi utcai épületet és ekkor született döntés arról, hogy a könyvtár egy, az épületek közötti belső udvart teljesen betöltő, kétszintes, igen nagyméretű olvasóteremmel bővíthet.

Az átépítések miatt az 1996–97-es tanévet a könyvtár részben a lépcsőházba költöztetve töltötte, valóban különleges körülmények között. A lépcsőház első emeleti tágas pihenőtere volt az „olvasóterem”, a könyvtárpult a bejáratnál, azaz a lépcső torkolatánál volt elhelyezve. A helyiséget zárni nem lehetett, igazából csak az olvasók becsületében lehetett bízni... A körülményekből adódóan ebben az időszakban sokat romlott a könyvtári szolgáltatások színvonala, jóllehet a dolgozók megtettek minden tőlük telhetőt, hogy az olvasók a kényszerhelyzet hátrányát minél kevésbé érzékeljék. Csodát azonban ők sem tudtak tenni. Csapdahelyzet volt. Mindenki ingerült volt és frusztrált, közben pedig a fal túlsó oldalán épült az új könyvtári rész és a régi nagy olvasóterem is át kellett alakítani részben. Sajnos, a könyvtár vezetőjének nem engedtek sok bebeszólást a tervekbe. Az (amerikai) építész a legtöbb kérést vagy javaslatot fölösleges okoskodásnak vélte. Végül megépült egy nagyon szép, tágas, egybenyitott kétszintes, világos helyiség, de lényegében a könyvtári funkciók teljes figyelmen kívül hagyásával. Még üresen, ebben a helyiségben tartotta ünnepélyes tanévzáróját az egyetem 1997-ben.

Szerencsére az új könyvtárrész belső kialakítását, a bepolcozást és az egyéb bútorok megtervezését és megrendelését a könyvtár vezetőjére hagyták. Így készült el lényegében a könyvtárvezető és *Maurer Attila*, a német *Schmidt GmbH* könyvtári berendezéseket gyártó cég magyarországi képviselőjének közös munkájaként az elegáns és funkcionálisan is kiválónak bizonyult enteriőr. Nagy vita zajlott le a könyvtári világítást illetően. Az építész által tervezett világítás ugyanis csupán kellemes félhomályt nyújtott, arra hivatkozva, hogy a tetőablakok amúgy is elegendő természetes fényt engednek be... (Mondjuk, például november táján, délután 5 óra felé?) Végül az egyetem vezetősége elfogadta és támogatta a könyvtárvezető javaslatát, így a megfelelő világítást a polcrendszerre szerelt, végigfutó fénycsőrendszer adja az olvasótermekben, nagyszerűen kiemelve a belső dizájn tágas eleganciáját a világos bükk és a világosszürke kombinációját. A végső, ma is látható polcrend-

szer és egyéb berendezés néhány év alatt fokozatosan épült ki.

A könyvtár területe és kapacitása a bővítés után

A bővítés eredményeként az 1998–99-es tanévre a könyvtári olvasótermek körülbelül 1500 négyzetméter nagyságú területet tettek ki. Az olvasótermekben mintegy 70 000 kötet könyv szabadpolcos elhelyezésére volt lehetőség. Az olvasóhelyek száma 170-re emelkedett és 10 karrelt (elhatárolt kutatóhelyet) is el tudtunk helyezni, elsősorban a PhD hallgatók részére.

A könyvtár helyiségének bővülésével párhuzamosan és ugyanilyen nagy léptékben haladt az állománygyarapítás és a szolgáltatások fejlesztése is. Az előző költségvetési évben mintegy 15 000 új könyvvel, 7000 kötet retrospektív folyóirattal gyarapodtunk, és a folyóirat-előfizetések száma 130 új címmel nőtt. A teljes könyvtári állomány bőven meghaladta a 100 000-et. 75 000 volt a katalogizált könyvek és 25 000 a katalogizálásra váró könyvek száma. 1000 folyóiraatra fizettünk elő, a retrospektív folyóiratok mintegy 20 000 kötetre rúgtak. Igen gyorsan fejlődött az elektronikus adatbázis-gyűjteményünk. 20 belső hálózati elérésű CD-ROM és öt interneten keresztül elérhető adatbázisra fizetett elő a könyvtár.

Még gyorsabban nőtt a könyvtár használóinak száma. 1998 októberében a könyvtári tagok száma összesen 2404 volt, ebből külsős 1208 fő, CEU-hoz tartozó 1196 fő (222 tanár, 659 diák, 315 egyéb) volt. A számok jól mutatják, hogy a külsős könyvtárhasználók köre meghaladta a CEU-hoz tartozó olvasókéét. Sok esetben a CEU-s diákok nem találtak szabad helyet a könyvtárban. A tumultuózus jelenetek elkerülése végett és az egyetem felső irányító szerve, az *Academic Forum* határozott kívánságára vezettük be azokat a tagfelvételi szabályokat, amelyek máig érvényesek. Azokat a felsőoktatási intézményekhez, kutatóintézetekhez tartozó kutatókat, diákokat, oktatókat, vagy egyéni kutatókat fogadjuk szívesen, akik az anyaintézetüktől ajánlást hoznak, és akiknek a munkájához a CEU Könyvtár anyaga szükséges. Így tudtuk megoldani, hogy azok az elsősorban külföldi orvos-, állatorvos-, vagy mérnökhallgatók, akik csak a kellemes környezet és az ingyenes internet-hozzáférés miatt használták a CEU Könyvtárat, előbb-utóbb elmaradtak. Ennek az intézkedésnek köszönhetően körülbelül egy év alatt elértük, hogy a külsős és belsős olvasók ará-

nya az egészségesnek mondható 40-60% körül mozog.

1998–2001. Átmeneti nyugalom. A könyvtári belső munkák időszaka

Az 1998-as esztendőt követő 2-3 év viszonylag békés, hektikus külső változásoktól mentes szakasz volt a könyvtár életében. Ezt az időszakot a rutinfeladatok ellátása mellett részben a könyvtári szolgáltatások fejlesztésére, részben pedig a könyvtári belső munkák színvonalának javítására, „csendes építkezésre” használtuk.

A könyvtári szolgáltatások javítása. Nyitvatartási idő. Oktató programok. TQM felmérés. Weboldal

A könyvtár nyitvatartási ideje már lényegében 1996-tól, de megszilárdulva és változatlanul 1998-tól hétfő – péntek: reggel 8:00 – este 10:00, szombat – vasárnap: délután 1:00 – este 7:00, azaz összesen heti 82 óra. Vizsgaidőszakokban, évente kétszer 6 hétig meghosszabbítjuk 4-4 órával a hétfői nyitvatartási időt, ilyenkor tehát 90 órát vagyunk nyitva.

A könyvtár fejlődése, az elérhető anyag és a szolgáltatások sokfélesége szükségessé tette, hogy a tanév elején a diákoknak úgynevezett *library introduction tour*-t, azaz könyvtár-ismertető túrát tartunk. A diákok 15 fős csoportokban kötelezően vesznek részt ezen a 45 percgig tartó tájékoztatón.

Az elektronikus adatbázisok számának növekedésével szükségessé vált, hogy ezek használatát külön egyórás tréning keretében ismertessük meg a hallgatókkal. A könyvtárbevezető órára és az adatbázisok használatát ismertető tréningekre a *Tanulmányi Osztállyal* együttműködve, az ő beosztásuk alapján fogadjuk a hallgatókat. A hallgatók számának növekedése miatt ez egyre nagyobb terhet ró a könyvtárosokra.

1998-tól kezdve 2-3 évente, a *Total Quality Management* szabályai szerint, kérdőívek alkalmazásával és szóbeli interjúk segítségével kikérjük a könyvtár működéséről az olvasóink véleményét. Az első ilyen véleménykutatást két külsős, a témában nagy tekintélyű könyvtáros, *Téglási Ágnes* és *Kalidy Dóra* készítette. A könyvtár jó osztályzatokat kapott, aminek örültünk. A kritizált vagy hiányolt szolgáltatásokra vonatkozó megjegyzések nagymértékben segítettek a szolgáltatások javításában, fejlesztésében. Például a TQM felmérés

hatására hosszabbítottuk meg a könyvtár nyitvatartási idejét a vizsgaidőszakokban, valamint változtattunk az addig érvényes kölcsönzési szabályokon.

A könyvtár információs anyagait teljes körűvé tettük, ezeket nyomtatott vagy sokszorosított formában évente megújítottuk és az olvasók rendelkezésére bocsátottuk. Ma már ezek többnyire online formában állnak rendelkezésre. De néhányuk, például a *Library Short Guide* megmaradt; megújult formában és megújuló tartalommal minden évben megjelentetjük.

Igen nagy lépés volt a könyvtári információs szolgáltatáson belül, hogy elkészítettük (*Lepp Tünde*) a könyvtár honlapját az összes lehetséges információval. Az online katalógust is kereshetővé tettük a weben keresztül a TINLIB újabb verziója, a T-Series segítségével. A webes jelenlét érezhetően megnövelte a CEU Könyvtár ismertségét (és a hozzánk befutó könyvtárközi kölcsönzési igényeket). Hasznos linkeken keresztül sok más forrás, könyvtári katalógus, adatbázis is elérhető lett a weboldalunkról. A CEU Könyvtár elérhetőbbé és nyitottabbá vált a világ számára és a világ is nyitottá és könnyen elérhetővé vált a CEU Könyvtár használói számára.

A könyvtári belső építkezés nem csupán a szerzeményezést és az új dokumentumok feldolgozását, új rekordok készítését jelentette, hanem a munkamegosztás finomodását, a régi rekordok javítását, átdolgozását, a szakozás finomítását, a hiányok pótlását is. Röviden: a könyvtári belső munkák színvonalának emelését tűztük ki célul. Ezen a (kívülről alig észlelhető, de a könyvtár jó működéséhez nélkülözhetetlen) téren is nagyszerű eredményeket értünk el. A belső munkálatok legfőbb motorja, fáradhatatlan kivitelezője Ellen Garske, első számú segítője pedig Rózsa Gizella volt, de számos kiváló, új munkatárssal is gyarapodtunk ebben az időben. 1998-tól *Gábor Zsuzsanna* lett az *Olvasószolgálat* vezetője, amit több lépésben modernizált és nagyszerűen megszervezett. Miklósváry József munkája révén pedig ekkorra már teljes feldolgozottsággal, komplett különgyűjteményként felállt a Jogi Könyvtár.

Ismét egy kis költözés! Új irodák, 1999.

1999-ben újra költöznünk kellett, de most csak a könyvtári irodák költöztek a bővítés során felépített kétszintes, nagy olvasóteremből nyíló „Small House”-nak nevezett régi, felújított épület földszinti

és első emeleti irodáiba. Ugyancsak a nagy olvasóteremből lehetett az OSA *Archívum* olvasótermébe belépni.

Multi-Média Könyvtár (MMK), 2000.

Ennek az irodaépületnek az alagsori részében hoztunk létre egy új részleget és szolgáltatást, a *Multi-Média Könyvtár*at az egyetem *Nyelvoktató Központjával (Language Teaching Center)* közös programként. A Multi-Média Könyvtárban 15 használói helyet alakítottunk ki, 4 magnóval, 4 videolejátszóval, 7 multimédia PC állomással. Az MMK gyűjteménybe tartoznak a különböző nyelvi vagy egyéb oktató anyagot tartalmazó magnó- és videokazetták, CD-k, nyelvkönyvek stb. Az MMK csak a nagy olvasótermen keresztül közelíthető meg, nyitvatartási ideje naponta délután 1:00 – este 7:00.

Kísérlet egy új automatizálási rendszere, a Corvina/Voyager bevezetésére, 1999. A kísérlet kudarca

A bibliográfiai rekordok, a folyóiratok nyilvántartásának javítása, a jogi anyag kezelésének nehézségei, a „copy cataloguing” bonyolultsága, a fejlettebb keresési módszerek iránti igény egyre inkább ráirányították a figyelmet arra, hogy a TINLIB-et, a birtokunkban lévő automatizálási rendszert kinőtűtjük. A CEU Könyvtár egy komplexebb, kifinomultabb, (Z39.50 kompatibilis), egyben több feladat elvégzését lehetővé tevő, új integrált könyvtári automatizálási rendszert igényelt.

Az első próbálkozásra 1999-ben került sor. A Corvina nevű, magyar forgalmazású Voyager-re (Dataware) esett a választás, többek között azért is, mert ezt a rendszert már több nagy magyar egyetemi könyvtár használta (Debrecen, Szeged), és szerettünk volna ezekkel kompatibilis rendszerre áttérni. A tesztidőszak alatt azonban annyi hibát, elégtelenséget észleltünk, hogy egyre inkább erősödött bennünk a meggyőződés, hogy ha a TINLIB helyett a másik rendszerre váltunk, nemhogy előrelépünk, de ez számos területen inkább hátráltatott visszalépést jelentene. A könyvtár munkatársai (Rózsa Gizella, Ellen Garske, Varga Sándor stb.) egy hatoldalás hiba- illetve kívánságlistát készítettek és átadták Gyüre Péternek, a programért felelős szakembernek. Az is világossá vált, hogy a szükséges módosításokat megvalósítani belátható időn belül lehetetlen. A könyvtárvezetőre hárult az a kínos feladat, hogy jóllehet az egyetem már előteremtette az új rendszer megvételéhez szükséges összeget, mégis elálljon a megrendel-

sére irányuló szándéktól. Meglehetősen nagy vihart kavart magyar könyvtáros körökben, amikor ez megtörtént. Felmerül a kérdés, hogy miért érdeklődtünk éppen a Voyager iránt, ha ez ennyire eltért a várakozásainktól és miért nem volt mégsem megfelelő a CEU Könyvtárnak az a rendszer, amely annyi más egyetemi könyvtárnak megfelelt. Kezdetben nem volt világos, és a forgalmazó sem sietett tisztázni, hogy ez a Voyager nem az a Voyager, amelyet mi ismerni véltünk és használni szerettünk volna. Ez a Voyager a nagy és méltán híres amerikai rendszernek egy magyar fejlesztésű változata volt, amelynek számos modulja (például a folyóiratmodul) még nem volt megfelelően kifejlesztve. De a többi modulban is sok, számunkra elfogadhatatlan megoldásra leltünk.

A CEU Könyvtár helyzete alapvetően különbözött a többi magyar egyetemi könyvtárétól. Nekünk nem volt több százezres állományunk gépelt katalóguskartonon leírva, azaz nekünk nem kellett megküzdeni az állomány retrospektív elektronikus feltárással. A nagy egyetemek a katalógusmodullal és az online OPAC-kal kezdték az automatizálást és adatbevitellel voltak elfoglalva. Még nem érkeztek el oda, hogy más modulokat is bevezessenek, vagy akár csak kipróbáljanak. Számukra valamely külföldi rendszer magyar nyelvű verziója kellett (ha volt ilyen). A CEU Könyvtárnak az angol nyelvű verzió (általában az eredeti) kellett és egy már teljesen automatizált könyvtárat akart az egyik rendszerből a másikba átvinni. Ennek a követelménynek az akkori Voyager valóban nem felelt meg. Azóta a magyar Voyager (új nevén: Corvina) is nagyon sokat fejlődött, nem utolsósorban a rendszert használó vagy használni kívánó könyvtárak nyomására. Örömmel láttuk, hogy a későbbi fejlesztések során a CEU Könyvtár megjegyzéseiből is sokat figyelembe vettek.

A CEU Könyvtár azonban akkor és még jó időre elvesztette az egyetem vezetőségének támogatását, hogy egy új integrált rendszerre áttérhessen.

Új integrált rendszer a láthatáron! A CEU Könyvtár tenderkiírása egy integrált könyvtári rendszerre, 2001.

2000-ben október-november folyamán megszerveztük több könyvtári rendszer bemutatkozását: például Aleph 500, T-Systems, Millennium stb., és 2001 januárjában kérelmeztük a CEU vezetőségének támogatását egy új integrált könyvtári szoftver beszerzéséhez. A támogatást elviekben megkaptuk.

Az egyetem arra kötelezte a könyvtárat, hogy egy nemzetközi, angol nyelvű, meghívásos tendert írjunk ki. Összeállítottunk egy 28 oldalas tenderkiírást, amelynek a rendszerkövetelményekre vonatkozó részét Varga Sándor, a továbbiakat pedig *Szlatky Mária* írta meg. Az új rendszerrel szembeni elvárásokat 79 pontban soroltuk fel. A technikai paraméterek (UNIX szerver, Novell/Windows kliens) meghatározása mellett kiemelt helyen szerepelt az OPAC webes elérhetősége, a Z39.50, a régi adatbázis konverziója, a direkt rekordátvitel lehetősége más adatbázisokból, az elektronikus rendelés biztosítása (EDIFACT), a SISAC kezelése a periodikáknál, link lehetősége az elektronikus folyóiratokhoz stb. stb. Mindez természetesen az úgynevezett klasszikus könyvtári modulok lehetőleg tökéletes működése mellett. A tenderkiírás elkészítésekor látszott, hogy sokat tanultunk az előző, elutasított Voyager rendszer teszteléséből. Mégsem volt hiábavaló az akkor elvégzett, bizony nagyon fárasztó munka! A tenderre hat céget, illetve hat rendszert hívtunk meg. Három Magyarországon ismert (már használt) rendszert (Aleph 500, T-Systems, EOSI Q Series), valamint három Magyarországon nem ismert, illetve nem használt rendszert (SIRSI-Unicorn, Endeavor Information System, Innovative-Millennium Interface). A pályázatok értékelésére és elbírálására egy nemzetközi bizottságot hoztunk létre, amelynek meghívott külföldi szakértői *Peter Burnett* (Oxford) és *Monica Segbert* (Berkeley) voltak. Magyarországról *Lévai Klárát* a *Debreceni Egyetemi Könyvtárból*, *Bánhegyi Zsoltot* az *MTA Könyvtárból* és *Stiegrád Gábort* az akkor még létező *OMIKK*-ból hívtuk meg szakértőknek. Nincs olyan, aki a magyar könyvtáros társadalomban e neveket ne ismerné. A CEU Könyvtárat Varga Sándor, Antal Zsuzsanna és Lepp Tünde képviselte. A bizottságnak természetesen, ex officio tagja volt a CEU Könyvtár vezetője, Szlatky Mária. A tenderpályázatok mindegyike értékes munka volt, de a legkiválóbbnak az Endeavor és a Millennium pályázata mutatkozott. A szakmai minőség mellett természetesen az árak is szerepe volt, bár nem volt elsődleges vagy kizárási szempont. A bizottság tagjai részben írásban, részben szóban és a végén szavazással fejtették ki véleményüket. Már-már az Aleph javára billent a mérleg, bár a pályázati anyaga messze nem a legjobb volt. A bírálók közül azonban hárman is ezt a rendszert ismerték jól. Monica Segbert a moszkvai Nemzeti Könyvtár automatizálási projektjének szakértője volt, ahol Aleph-et használtak. Stiegrád Gábor pedig az *OMIKK* Aleph rendszerének rendszergazdája volt. Bánhegyi Zsolt ugyancsak Aleph-fel dolgozott, mégis (vagy tán épp ezért?) nem azt

a rendszert támogatta. A szakmailag jobb pályázató rendszerek, az Endeavor és a Millennium túlságosan drágák voltak. Már majdnem eldőlt a kérdés, amikor az Innovative (faxon) egy nagyon kedvező árajánlatot adott a Millenniumra. Így végül hat igen és három nem szavazattal (mint ama híresneves angol-magyar meccs) a Millennium lett a győztes. Nem tagadom, és akkor sem tagadtam, hogy nagyon boldog voltam. Az előző évben Stanfordban láttam a működő Millenniumot és attól kezdve az volt a vágyam, hogy egyszer a CEU Könyvtárban is ez a rendszer legyen. Azóta is ezzel a rendszerrel dolgozunk. A döntés jónak bizonyult, nem kellett csalódnunk a Millenniumban.

A Millennium. Az új integrált rendszer installálása és „éles” használatba vétele, 2001–2002.

A Millennium installálása már 2001 októberében megtörtént, ezt követte a tanulás és a rendszerkiépítés korszaka, majd az „éles” használatba vétel. A Millennium rendszer minden szempontból megfelelt az elvárásainknak, néhány vonatkozásban pedig túlszárnyalta őket. Ilyen például a *help-desk* szolgáltatás és ilyen volt a rendszer bevezetését, kiépítését és használatát megtanító, 15 részből (tanfolyamból) álló oktatóprogram, amit az Innovative munkatársai tartottak jól megtervezett ütemben. A Millennium MARC szabvány szerinti rekordokat kezel, a TINLIB, illetve a T-Series nem MARC rekordjait konvertálni kellett. A CEU Könyvtár TINLIB adatbázisának konvertálása része volt ugyan a tendernek, de nyilvánvaló volt, hogy ezt a munkát a régi adatbázis beható ismerete, azaz Varga Sándor minden részletre gondosan figyelő közreműködése nélkül aligha lehetett volna kielégítően megoldani. A közös erőfeszítés azonban nagyszerű eredményt hozott. Lényegi adatvesztés nélkül ment végbe a konverzió, csupán néhány, a régi adatbázis következtelenségeiből adódó hibával. 2002 tavaszán a CEU könyvtári adatbázis egésze már a Millennium rendszerbe volt konvertálva.

A Millennium rendszer részletes leírására nem térek ki, mivel annak ismertetését, az összes modul, valamint az egyéb funkciók alapos bemutatását adja Lepp Tünde egy 2005-ben megjelent írásában.⁶ Csupán egy részletet idézek a tanulmányból, mivel az igen jól összefoglalja a Millenniumnak azokat az erényeit, amelyekből a rendszer kiépítésének egyszerre nagyszabású és aprólékos feladata is következett: „A Millennium teljesen integrált rendszer, ahol az összes modul és funkció

zökkenőmentesen illeszkedik. A Z39.50 nemcsak az OPAC-hoz van integrálva, de egyik alapvető része a könyvtárközi kölcsönzésnek és a grafikus katalógizálási, szerzeményezési modulnak is, lehetővé téve, hogy a bibliográfiai tételt egy távoli, Z39.50-nel kompatibilis adatbázisból (pl. OCLC) egyenesen importáljuk. A Millennium beállításai rugalmasak és alakíthatóak, hogy a rendszer alkalmazkodjon bármely könyvtári szervezet felépítéséhez, rendszeréhez, stílusához. A helyileg beállítható és könnyen módosítható képernyők lehetővé teszik, hogy a könyvtár a saját egyéniségét mutassa a felhasználóknak.”

Nem csupán a konverzió igényelt átlagon felüli gondosságot és szakértelmet, hanem éppen a rendszer rugalmasságából következett, hogy az új rendszert ki kellett építeni, a megfelelő kódokat meg kellett alkotni. Több hónapon át dolgozott ezen a könyvtár szinte összes munkatársa, de kiváltképpen Varga Sándor, Szilágyi Zsuzsanna, Antal Zsuzsanna, Rózsa Gizella és Lepp Tünde.

Meg kell még említenem, mert a fent említett tanulmányból ez nem derül ki, a Millennium egészen kiváló számlakezelési, pénzügyi elszámolási rendszerét. Egy precíz és konzisztens kódrendszer segítségével a vásárlások minden mozzanatát rögzíteni tudjuk a megrendeléstől a beérkezésig és kifizetésig. A rendszer naprakészen mutatja a költséget, illetve a lekötött összeget költséghelyenként, azaz a mi esetünkben tanszékenként és ezen belül dokumentumtípusonként, megadva a mindenkori pontos mérleget. A CEU Könyvtárnak több mint 70 költséghelye van és a Millennium mindezt tökéletesen és világosan kezeli. A Millenniumot megelőző években ezt a munkát külön Excel táblázatokban, rendszeren kívül, manuálisan végeztük, sokkal pontatlanabban és igen nagy fáradtsággal. A 9. ábra egy rendelési rekordot mutat, amelyen látható a vásárlás minden adata és státusza is, a hozzá tartozó számlaadatokkal. A 10. ábra pedig jól mutatja a költséghelykódok összetételét is, az első 2 betű a tanszéket, a 3. és 4. betű a dokumentumtípust, az 5. betű a költségvetési évet jelzi.

A Millennium rendszerét és a CEU Könyvtárban való működését, a gazdag keresési lehetőségeket a használatbavételt követően, 2002 őszén a nyilvánosságnak is bemutattuk egy szakmai nap keretében. A Millennium használata, a munkafolyamatok túlnyomó többségének az integrált rendszeren keresztül való végzése minőségileg új fejezetet jelentett a CEU Könyvtár történetében.

o10473634

File Edit View Go Tools Window Help

Insert Save View Edit Media(0) WB Summary Browse Export Vendor Print Close Fund

11523049

AUTHOR Falkner, Gerda.
 TITLE Compliance in the enlarged European Union : living rights or dead letters? / by Gerda Falkner, Oliver Treib and Elisabeth Holzleitner.
 ISBNISSN 9780754675099 hb. GBP31.50
 CALL NO KJE5057.F35 2008
 LOCATIONS mlaw

Summary Record o10473634 Receive o10473634 Payments o10473634 0 Bib-Level Holds

Queue P.O.

o10473634 Last Updated: 27-07-2011 Created: 14-06-2011 Revisions: 5

ACQ TYPE	b PURCHASE	E PRICE	€40.25	RLOC	a ACQUISITIONS
LOCATION	ceubl CEU Library	FORM	b BOOK	BLOC	a ACQUISITIONS
CDATE	- -	FUND	ppb1 Book-PP-11	STATUS	a FULLY PAID
CLAIM	- ---	ODATE	14-06-2011	TLOC	- ---
COPIES	1	ORD NOTE	- ---	VENDOR	phoen Phoenix Bookshop
MULTIPLE	- ---	ORD TYPE	f FIRM ORDER	LANG	eng English
CODE2	- ---	REACTION	n NOTIFY	COUNTRY	xx No place, unknown, undet.
CODE3	- ---	RDATE	04-07-2011	VOLUMES	1
CODE4	- ---				

i a270711
 x gbp35.00
 s Marie-Pierre Granger

PAID	DATE	INVD	INVS	AMT	VOUCHER	COPIES	FOR CURR	NOTE
	18-07-2011	27-06-2011	6949	€37.74	15948	001	gbp31.50	60.62 GBP

b |bOrder printed 27-07-2011 9:59

o10473634 Edit Mode (INS)

9. ábra Könyvrendelési rekord a Millenniumból

Millennium Acquisitions - Central European University Library - Maria Sztatky

File Edit View Go Tools Admin Window Help

Fund Maintenance

New Delete Put Quick List Find New Grp Edit View Print

Funds	Appropriation	Expenditure	Encumbrance	Free Balance	Cash Balance
bsb1	€6,000.00	€1,789.33	€164.29	€4,046.38	€4,210.67
bsbl1	€0.00	€55.10	€0.00	-€55.10	-€55.10
cab1	€1,000.00	€1,066.84	€25.50	-€92.34	-€66.84
cabl1	€0.00	€40.51	€0.00	-€40.51	-€40.51
csb1	€5,000.00	€7,244.66	€605.99	-€2,850.65	-€2,244.66
csbb1	€0.00	€0.00	€0.00	€0.00	€0.00
csbl1	€0.00	€0.00	€0.00	€0.00	€0.00
ecb1	€4,800.00	€2,532.31	€0.00	€2,267.69	€2,267.69
ecbb1	€200.00	€401.84	€0.00	-€201.84	-€201.84
ecbl1	€0.00	€15.80	€0.00	-€15.80	-€15.80
enb1	€7,900.00	€1,592.37	€148.00	€6,159.63	€6,307.63
enbb1	€100.00	€30.83	€0.00	€69.17	€69.17
enbl1	€0.00	€35.28	€0.00	-€35.28	-€35.28
geb1	€8,200.00	€6,551.07	€431.91	€1,217.02	€1,648.93
gebb1	€800.00	€1,615.25	€0.00	-€815.25	-€815.25
gebl1	€0.00	€498.62	€0.00	-€498.62	-€498.62
hib1	€22,800.00	€21,050.65	€557.43	€1,191.92	€1,749.35
hibb1	€2,200.00	€2,796.33	€0.00	-€596.33	-€596.33
hibl1	€0.00	€1,678.25	€0.00	-€1,678.25	-€1,678.25
irb1	€15,500.00	€10,492.17	€701.40	€4,306.43	€5,007.83
irbb1	€500.00	€792.04	€0.00	-€292.04	-€292.04
irbl1	€0.00	€373.63	€0.00	-€373.63	-€373.63
lab1	€19,870.00	€15,966.67	€807.97	€3,095.36	€3,903.33
labl1	€9,930.00	€9,403.54	€308.70	€217.76	€526.46
labbb1	€2,200.00	€2,293.72	€0.00	-€93.72	-€93.72
labl1	€0.00	€1,037.45	€0.00	-€1,037.45	-€1,037.45
lib1	€18,800.00	€12,474.72	€1,287.64	€5,037.64	€6,325.28
libb1	€2,200.00	€781.19	€0.00	€1,418.81	€1,418.81
libl1	€0.00	€984.02	€0.00	-€984.02	-€984.02
libe1	€2,112.00	€1,688.63	€100.30	€323.07	€423.37
mab1	€7,900.00	€8,298.01	€998.64	-€1,396.65	-€398.01
mabb1	€100.00	€70.20	€0.00	€29.80	€29.80
mabl1	€0.00	€14.26	€0.00	-€14.26	-€14.26
meb1	€27,900.00	€23,271.15	€741.91	€3,886.94	€4,628.85

Up Directory

10. ábra A könyvvásárlásokat összesítő tábla a Millenniumból

Mielőtt rátérnénk a könyvtár „Millenniumos”, azaz 2002-től 2009-ig tartó korszakának ismertetésére, vessünk egy pillantást a most tárgyalt korszak legfontosabb mutatóira a 2002 októberében készült évi jelentés alapján.

Az egyetem tanszékeinek száma időközben 11-re nőtt, számos tanszéken megindult a doktori képzés. A könyvtár szerzeményezési költségvetése azonban sajnálatos módon az 1998/99-es tanévtől stagnált. 2002 októberében 110 000 könyv, (+ kb. 15 000 még nem katalogizált), 10 000 working papers, tézis és egyéb dokumentum, 1061 folyóirat-előfizetés, 25 000 retrospektív kötet, 70 000 mikrofilm/mikrofilm, 600 audiovizuális anyag (videó, CD és egyéb), 21 online elektronikus adatbázis, 3 hálózati CD-ROM adatbázis képezte a könyvtári állományt. Az állomány nyelvi megoszlása: 79% angol, 6-6% orosz és német, 3% francia, és ugyancsak 6%-ot tettek ki az egyéb nyelvek. Az állomány téma szerinti megoszlása: 38% társadalomtudomány, 21% történelem, 15% jog, 8% környezetvédelem, 5% filozófia és vallás, 5% természet- és alkalmazott tudományok, 5% művészet és irodalom, 3% lexikonok, szótárak.

A könyvtári tagok száma összesen 2207, ebből 1438 CEU-hoz tartozó és 669 külsős tag. A napi könyvtárlátogatók száma átlagosan 400 felett volt. Egy tanévben 11 048 művet kölcsönöztünk ki. A könyvtárközi kölcsönzések száma egy tanév alatt 1228 volt, ebből 826-ot a CEU küldött más könyvtáraknak és 402-t a CEU kért magyar és külföldi könyvtárakból.

A Millennium bevezetése után. A könyvtár fejlődése 2002 és 2009 között

A Millennium használata sok tekintetben az addig kialakult munkamenet megváltoztatására készítette a könyvtárat. A katalogizálásban a MARC rekordok használata és a közvetlen import lehetősége minőségi ugrást jelentett. De a Millennium rendszer rákényszerítette a könyvtárat a rendszerében lévő következetlenségek felszámolására is (pl. a jelzettek megalkotása terén). A szerzeményezés Millenniumon keresztül történő bonyolítása, a folyóiratmenedzsment, mind-mind a könyvtári munkafolyamatok magas szintű standardizálását eredményezték. A kölcsönzési modul lehetőséget adott egy flexibilis kölcsönzési szisztéma kidolgozásához, a felszólítások automatikus küldéséhez, és hozzájárult az olvasószolgálat egészének megújításához. A könyvtár tehát, használva új rendsze-

rét, mind mennyiségben, mind minőségben folyamatosan fejlődött a rendszer bevezetését követő években.

A CEU profilváltása. Új tanszékek. Amerikai és magyar akkreditáció, 2005.

Az ezredforduló tájékán a CEU válaszút elé és tartós pénzügyi zavarba került. Az egyetem eredetileg vallott missziója, hogy áthidalja a szakadékot a posztszocialista és a fejlett demokráciák oktatása között, és az előbbi országok számára új, demokratikus elitet képezzen, már nem volt elég, és nem vonzott elegendő számú színvonalas hallgatót. Az egyetem státuszán, célkitűzésén, profilján változtatni kellett. *Yehuda Elkana*, az új rektor a hangsúlyt a státuszra, az egyetem amerikai és magyar akkreditálására helyezte. Hosszú és nagyon igényes procedúra és értékelés után, amiben a könyvtárat is részletesen vizsgálták, elnyertük először az amerikai akkreditációt a *Middle States Commission on Higher Education* döntése alapján. *Yehuda Elkana* ugyanakkor meghirdette a CEU kutató egyetemévé való formálását. Ígéretes eredményeket ért el ezen a téren, de az is világossá vált, hogy a kutató egyetem megvalósítására a CEU-nak nem volt elég pénze és számos strukturális változtatásra is szükség volt. A *Nacionalizmus Program* és a *Filozófiai Tanszék* megindítása után a 2003/2004-es tanévtől Varsóból Budapestre telepítették a *Szociológia Tanszék*et. Mindaddig a szociológiaoktatás hiánya óriás lyukként tátongott a budapesti CEU tantervében és a könyvtár szociológiagyűjteménye is hézagossá volt, bár minden tőlünk telhetően megtettünk, hogy a létező tanszékekkel együttműködve (Politika, Történelem stb.) a legalapvetőbb szociológiai műveket beszerezze a könyvtár. Mégis, önálló szociológiai tanszék és tanszéki költségvetés hiányában ez csak részlegesen sikerülhetett. A varsói szociológia-könyvtárat végül nem a CEU könyvtár, hanem a *Lengyel Tudományos Akadémia* kapta meg, de egy extra pénzalap segítségével a már meglévő budapesti gyűjteményt is kiegészítettük. Mindazonáltal e korszak legnagyobb eredménye a CEU magyar akkreditálása volt *Közép-európai Egyetem*ként, ami több éves fáradságos munka után 2005. április 9-én lépett életbe.

A könyvtárra ezek a mozgások és történések igen nagy hatással voltak és komoly feladatokat róttak. Az akkreditációs folyamatban a könyvtárnak bizonyítania kellett az egész egyetem és külön a tanszékek vonatkozásában is, hogy rendelkezik az oktatáshoz szükséges szakirodalommal, valamint

képes az elvárható szolgáltatásokat nyújtani az oktatóknak és hallgatóknak. Mint általában minden a CEU-ban, ezek a folyamatok is rohamlépésben zajlottak. Az új programok hirtelen indultak, könyvtári beszerzésre nem mindig kaptak keretet, viszont a munkájukhoz a könyvek, folyóiratok, adatbázisok, röviden: a könyvtári háttér nélkülözhetetlen volt. A könyvtári költségvetés kissé bizonytalanná és rapszodikussá vált ebben az időszakban, pontosabban az 1998/99-es tanévtől. Nem kétséges, hogy a magyar egyetemi könyvtárak költségvetéséhez viszonyítva a CEU Könyvtár anyagi lehetőségei minden hullámmal együtt is irigylésre méltók voltak, de a követelményekhez mérten néhány éven át mégiscsak szűkösnek bizonyultak. A rapszodikus bizonytalanság megnehezítette a tervezést. 2006-tól a könyvtári költségvetés megállapodott, nem mutatta az előző évek kilengéseit, de három évig nem foglalta magában a fejlődés lehetőségét. Az állománygyarapodás tartalmi összetételére viszont nagyon jó hatással voltak a beindított új programok és tanszékek. Ugyanis az a tény, hogy a könyvtár az állománygyarapításban a tantervhez, a működő tanszékek munkájához kötődik, sok esetben egyenetlenséget, aránytalanságokat okoz az állomány összetételében, bár ezek kiegyensúlyozására állandóan törekszünk. A gazdagodó kurrikulum a könyvtár gyűjtőkörének gazdagodását is jelentette.

A Szabad Európa Rádió Könyvtár anyagának integrálása a CEU Könyvtárba

Az állomány növekedését a vásárlásokon kívül sok más tényező is előmozdította. Ebben az időszakban került sor a *Szabad Európa Rádió* gyűjteményéből kiválasztott több ezer tétel katalogizálására. Egy nyári projekt keretében a SZER könyvtári anyagát, 70 000 kötetet polcokra raktunk és meghívott történészek, szakemberek, oktatók, valamint jó néhány könyvtáros segítségével kiválogattuk a használható, integrálandónak vélt műveket. Ezek katalogizálása indult meg ebben az időben. Számos más, jelentős adománnyal is gazdagodott a könyvtár, ezek feldolgozása is lépésről lépésre megkezdődött. Az állomány oly mértékben nőtt, hogy a hely egyre szűkebbnek bizonyult. 2004-ben külső (Kerepesi út) raktárban helyeztük el azokat a retrospektív folyóirat-köteteket, amelyeket meg lehetett találni a JSTOR adatbázisban. De még ezt követően is folytonos helyhiánnyal küszködtünk, ami az olvasótermek újabb és újabb átrendezésére, az olvasótermi elhelyezés átgondolására sarkallt minket.

Újabb könyvtárbővítés. Az archívum új helyre költözik, a könyvtár elfoglalja az archívum helyét. 2005. december

A helyzet, mielőtt válságosra fordult volna, megoldódott. A *Rév István* által igazgatott OSA Archívum, amelynek olvasóterme a könyvtári nagy olvasóteremből nyílt és hatalmas, kétszintes tömör raktár kapcsolódott hozzá, elköltözött egy új épületbe. Az addig rendelkezésére álló területet (kivéve az irodákat) átadta a könyvtárnak. Az OSA távozása után átalakítottuk a kapott területeket. Az olvasótermet összenyitottuk a könyvtári nagy olvasóteremmel és ugyanazon bútorzattal rendeztük be. Itt alakítottuk ki az impozáns Jogi Könyvtárat, annak régi helyén pedig a Környezetvédelmi Könyvtárat. A mínusz 1-es szinten lévő óriási raktár első, könnyen megközelíthető részéből nyitott raktárt alakítottunk ki, ahová az időközben több ezer kötetre gyarapodó *Orosz Gyűjteményt* helyeztük, így ez a rész is a könyvtár *open access*, azaz szabadpolcos rendszerét növeli, ahol kedvükre böngészhetnek az olvasók. A többi részt megtartottuk zárt raktárnak (11. ábra). A 2005/06-os tanév karácsonyi szünetében költöztünk. Egy hónap alatt átrendeztük az egész könyvtárat. Megmozgattunk mintegy 200 000 könyvet. Megért minden fáradozást, mert a könyvtár gyönyörű lett.

11. ábra A tömör polcos raktár

A „Bokros–korszak”, 2006–2009.

A 2006/2007-es tanévtől *Bokros Lajost* hívta meg a CEU rektora, hogy az egyetem zilált pénzügyeit rendbe szedje. Kemény három év következett. Rendkívül érdekes volt közelről szemlélni, hogy hogyan tisztulnak ki addig kibogozhatatlannak vélt ügyek. Fejek is hullottak, kiváltságok semmisültek meg. A CEU-n belüli „Bokros-csomag” ugyanolyan kemény volt, mint annak idején a Horn-kormányban, de rendkívül hatásos. A könyvtár vizsgálata során félelmetes és egyben élvezetes volt megtapasztalni, hogyan látja át Bokros egy pillantás alatt egy bonyolult pénzügyi, vagy bármilyen más kimutatás gyengéit. Végül a könyvtár nem járt rosszul, sőt viszonylag jól jött ki a „megpróbáltatásokból”. Minden addigi, sokszor bizonytalan feltétel tisztázódott, világos és átlátható lett a költségvetési helyzet. Ez a könyvtár számára rendkívül megkönnyítette a további működést és a tervezést. Ugyanakkor az új feltételek nem biztosították megfelelően a könyvtár fejlődését. A nehézségeket ebben az időszakban mégsem ez a tény, hanem az akkori IT Osztállyal (*Information Technology Department*) kialakult diszharmonikus viszony jelentette. Felsorolni is nehéz lenne, hogy az akkori IT Osztály mennyi akadályt gördített a könyvtár (és nem csak a könyvtár!) működése elé, ahelyett, hogy (amint az kötelessége) segítette volna. Az IT szolgáltatókat nem szolgálatnak fogták fel, hanem az infrastruktúrára keresztül uralni próbálták minden részletet. Ez bizony gyakran megtörténhet olyan esetekben, amikor egy könyvtár informatikai szükségleteit nem a könyvtáron belül, hanem egy nagyobb egység, például az egyetem keretében látják el. Ám ez a korszak is véget ért, az akkori IT prominensek távoztak és az IT Osztály megújult; az együttműködés a könyvtárral ma már újra példászerű, a kölcsönös segítségen alapul.

ETD – A CEU Elektronikus Tézisek és Disszertációk Gyűjteménye

A CEU Könyvtár a kezdetektől gyűjti a CEU keretén belül megalkotott téziseket és disszertációkat, bekötött (gépelt) kéziratformában. Tézisgyűjteményünk jelen pillanatban 5840 tételt tartalmaz. 2006-ban a könyvtár kidolgozta a CEU tézisek elektronikus kezelésének programját, így 2007-től a CEU MA tézisek és PhD disszertációk a CEU ETD nevű adatbázisában találhatóak (12. ábra). Az ETD adat-

bázis most 1576 tételt tartalmaz, de ebben még nincsenek benne a 2010/11-es tanévben elfogadott/megvédett dolgozatok. A dolgozatát a hallgató tölti fel PDF formátumban. Az eredeti Word dokumentum konvertálását egy külön szoftver, a bevittelt (*submission*) pedig részletes tájékoztató segíti. A hallgató felelős azért, hogy a papíralapú dolgozata és az elektronikus PDF verzió azonos legyen. Az elektronikus dolgozat csak akkor kerül a könyvtári katalógusba és véglegesen az ETD adatbázisba, amikor a tanszék, illetve a bíráló tanár jóváhagyta azt. A könyvtárban két munkatárs felelős a CEU tézisek és disszertációk feldolgozásáért és nyilvántartásáért. Ugyancsak a könyvtár munkatársa nyújt segítséget a hibátlan elkészítéshez és bevitelhez, ha a hallgató igényt tart erre. A hallgatók részletes tájékoztatást kapnak egyrészt a jóváhagyás állomásairól, másrészt szerzői jogaikról. Ugyanakkor bizonyos kötelezettségekkel is tartoznak a CEU-nak. Például két évnél tovább nem tarthatják vissza azt, hogy dolgozatuk teljes szövegű formában is elérhetővé váljon nemcsak a CEU intranet használói számára, hanem az interneten keresztül is. Természetesen a PhD dolgozatokkal a magyar *Doktori Iskola* adatbázisában is jelen vagyunk. A plágium ellen egy hatásos szoftver, a Turnitin alkalmazásával védekezünk. Az ETD program kidolgozása és beindítása után a könyvtár az egyetemi repozitórium rendszerét is kialakította a DSpace szoftver felhasználásával, ennek beindítására azonban nem került sor, mivel az egyetem más megoldás mellett döntött.

CEU Faculty Bibliography

Ugyancsak erre az időszakra (az időszak végére) esett a könyvtár egy másik nagy vállalkozása, a *CEU Bibliográfia (CEU Faculty Bibliography)*, azaz az egyetem oktatói által publikált tudományos dolgozatok összegyűjtése és szabvány szerinti leírása (13. ábra). A munkát a könyvtár hét munkatársa öt hónap alatt végezte el, a bibliográfia 9753 tételt tartalmaz. Ezt a bibliográfiát vette át az egyetem DRUPAL alapú honlapját készítő webteam az oktatók profiljához tartozó „*Publications*” fejezethez, sajnos nem kellő gondossággal, összekeverve a bibliográfia és a repozitórium feladatait. Az átvétellel a CEU Faculty Bibliography sorsa megpecsételődő. Semmi értelme párhuzamos adatbázisokat építeni.

eTD UPLOAD Login → Thesis data → License details → Accept license → Upload → Logout

CEU - Electronic Thesis Submission

Use this page only for submitting a Thesis or a Dissertation. To browse the CEU eTD Collection, please visit the main page of the CEU Library.

The Central European University is committed to the preservation and wide circulation of the scientific material produced by its members. To achieve this goal, starting from the Academic Year 2006/2007, CEU requires all candidates for a CEU Academic degree to deposit the electronic version of their submitted thesis into the CEU Electronic Theses and Dissertations Collection.

During the submission process please follow the following easy steps closely. This way you can shorten the duration of the process, and can avoid extra work, both for you and for those who will handle your work.

- 1. Prepare** your thesis **following all rules set forth by your department** (both for format and for content).
- 2. Convert** the prepared document into PDF format. You can find **here** a detailed instruction how to do it.
- 3. Check** the result of the conversion. If you encounter problems (e.g. certain characters are missing, or tables, figures are set wrongly, etc.), please look for assistance either from the **HELPEDESK** or the **Computer & Statistics Center Staff**.
- 4. Submit** the PDF version you just created using this page. Please note that a small sign will appear on each page of your submitted paper.
- 5. Check again** the submitted version. If you found an error, or want to improve certain paragraphs, do it on the original version, repeat the conversion and the submission process.
- 6. Print out** the submitted document; this will be the paper version which you will submit. **Please make sure that the electronic and the printed versions are identical.**

Please enter your UIS login name and password

UIS login name:

UIS password:

© 2007-2009 This page was created and is maintained by the **Computer & Statistics Center** of CEU

12. ábra A CEU ETD – Electronic Thesis and Dissertation fő oldala

CEU Faculty Bibliography

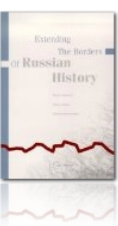

Home | Show All | Simple Search | Advanced Search

Central European University Library

Login

main fields

Select Faculty Publications:

Privacy ◀ ▶

A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z

This literature database is maintained by the Central European University (CEU). You're welcome to send any questions or suggestions to our [feedback address](#). The database is powered by [rebase](#), an open source database front-end for managing scientific literature & citations.

Home

Library Search | Show Record | Extract Citations

Help

Final conference: Youth, Unemployment and Exclusion in Europe

13. ábra Egy oldal a CEU Faculty Bibliography-ból

A CEU Könyvtár ma

A 2009–2010-es tanévtől megváltozott az egyetem vezetése, Yehuda Elkana 10 évi rektorság után visszavonult. Az új rektor és elnök *John Shattuck* lett, aki előzőleg számos diplomáciai feladatot látott el az Egyesült Államok kormánya megbízásából. Sok szempontból a könyvtár helyzete is megváltozott. Az utolsó évek legfontosabb változásai a költségvetés területén, az állománygyarapítás strukturális változásában és az elektronikus források, valamint szolgáltatások kibővítésében foglalhatóak össze.

A Könyvtár jelenlegi kapacitása

A 2006-os bővítéssel (amikor a távozó archívum helyiségeibe beköltöztünk) elértük a könyvtár mai

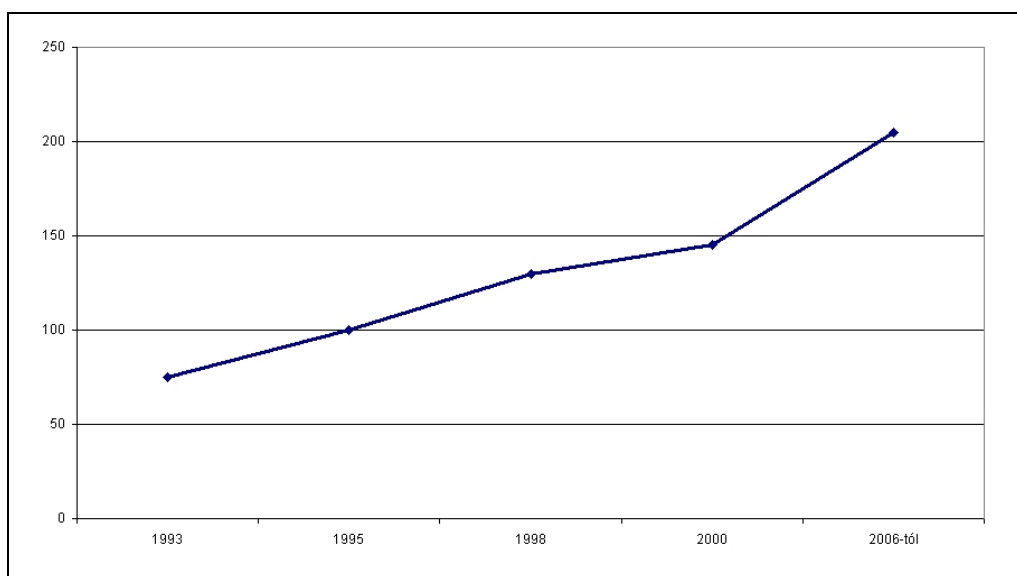
fizikai méretét, kapacitását, alapterületét, polcfolyóméter-számát. Az alábbi táblázat és grafikon (14., 15. ábra) összefoglalóan mutatja a CEU könyvtár kapacitását és az olvasóhelyek alakulását. Jelenleg 205 olvasóhellyel rendelkezünk, de az utóbbi időszak könyvtári zsúfoltsága további olvasóhelyek létesítését teszi szükségessé.

A könyvtár szervezete, személyi állománya

A könyvtár az egyetem szervezetén belül jelenleg az oktató tanszékeken kívüli összes egységet összefogó és irányító COO-hoz (*Chief Operating Officer*) tartozik. Munkáját az egyetemi szenátus által kinevezett bizottság, a *Könyvtár Bizottság (Library Committee)* segíti, hagyja jóvá és ellenőrzi.

Alapterület	2 200 m ²	
Polc	9 260 folyóméter	(5 430 m raktári)
Olvasóhely	205	
Hálózati PC	45	
Másoló- szkennelő-nyomtató gép	7	
Mikrofilmolvasó gép és nyomtató	1	
Multimedia PC	5	
Video és DVD lejátszó	4 + 2	
Magnó	4	
WiFi az olvasótermekben		

14. ábra A CEU Könyvtár paraméterei és kapacitása

15. ábra Az olvasóhelyek növekedése

A könyvtár létszáma jelenleg 15 teljes munkaidőjű és egy féldős munkatárs, valamint hat diákasztenszisztens (heti 20-20 óra). Négy munkatárs szülési szabadságon van (16. ábra). A dolgozók közül 13-nak van felsőfokú könyvtárosi-képzettsége és kivétel nélkül beszélnek angolul, többségük felső szinten. Az angol nyelven kívül még felsőfokú német, orosz, latin, olasz, francia, cseh, román nyelvtudással rendelkezünk.

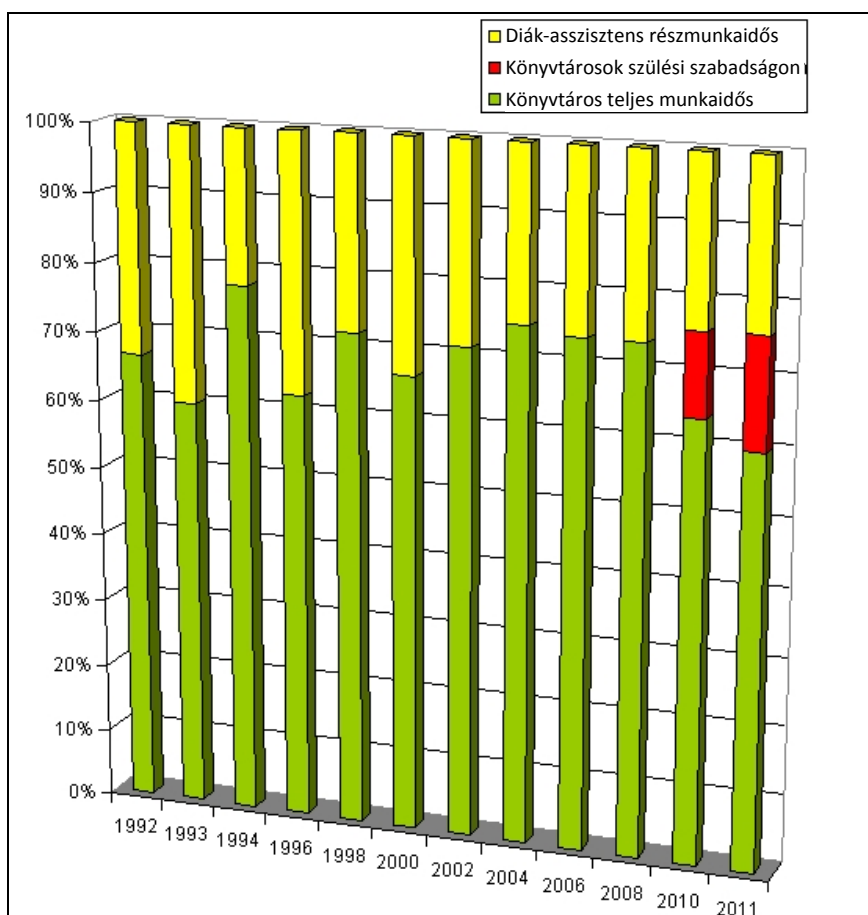
A belső szervezeti felépítés rendkívül egyszerű (17. ábra). A könyvtár vezetőjének egy segítője van, a pénzügyi referens, egyébként közvetlenül vagy közvetve irányítja a munkafolyamatokat. A munkálatok két nagy csoportba tartoznak. 1. Gyűjteménykezelés (*Collection Management*), 2. Olvasószolgálat (*Public Service*), és minden munkafolyamat alapját a Millennium rendszer képezi.

A CEU Könyvtár költségvetése

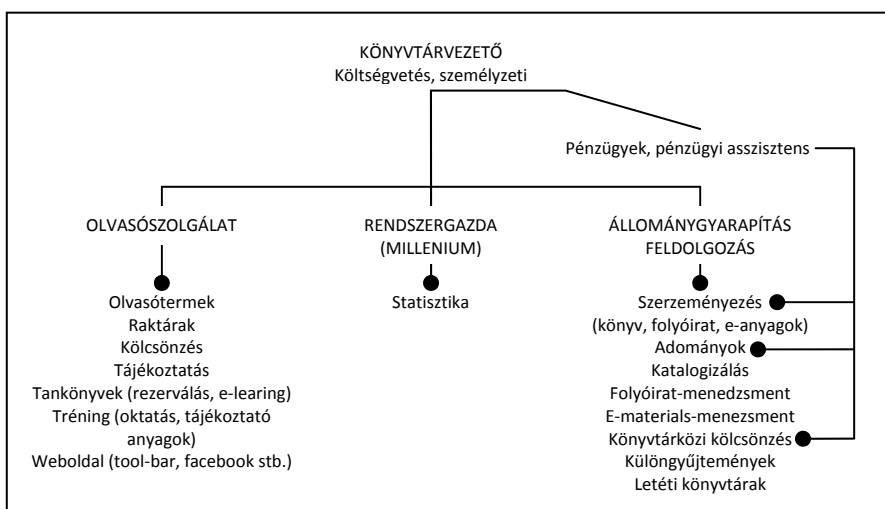
A CEU Könyvtár éves költségvetés szerint működik. A könyvtári szerzeményezési költségvetés úgy

tevédik össze, hogy minden tanszék rendelkezik egy bizonyos könyvtári kerettel. Ezeket a kereteket részben a tanszék és az egyetem közti megállapodás határozza meg, részben az egyetem Könyvtári Bizottsága jogosult a könyvtári keret tanszékenként való újraelosztására, illetve a tanszéki keretek módosítására. A könyvtári költségvetés, illetve az egyes tanszékek könyvtári kerete három részre tagolódik a dokumentumtípusok szerint, úgymint: folyóirat, könyv, elektronikus adatbázisok (*media*). Az egyetem növekedését jól mutatja, hogy míg 1998/1999-ben kilenc tanszék szerepelt a könyvtári költségvetésben, a 2011/12-es költségvetésben a tanszékek száma már 17.

A könyvtári költségvetés, a szerzeményezési keret azonban nem mindig követte az egyetem növekedését. Az 1998/99-es tanévben megtorpant, sőt az 1999/2000-es tanévtől éveken át erőteljesen csökkent a könyvtári költségvetés. A helyzet már-már tarthatatlanná vált 2005-re. A tanszékek követelésére azonban a 2005/06-os tanévtől nagyjából

16. ábra A CEU Könyvtár dolgozóinak száma a kezdetektől napjainkig

17. ábra A CEU Könyvtár szervezeti felépítésének sémája (Organizational Chart)

helyreállt a 2000. évi állapot, és a könyvtári költségvetés nagyságrendileg változatlan maradt egészen a 2009/10-es tanévig.

A 2009/10-es tanévtől kezdve újra növekedni kezdett a könyvtári költségvetés, ami részben az induló új tanszékek hozzáadott könyvtári keretéből származik, de az árak emelkedését is figyelembe vették a költségvetési keret meghatározásánál.

Az utolsó 2-3 évben szembeötlő az a jelentős változás, ami a költségvetés dokumentumtípusok szerinti megoszlásában történt. Az előfizetett folyóiratok száma ugyan nem jelentősen, de az előfizetésükre fordított összeg nagymértékben és megállíthatatlanul nő. Az elektronikus adatbázisok előfizetésére fordított összeg az utóbbi három évben közel megduplázódott. A költségvetésben szereplő tanszéki keretek mellett sok esetben egyes kutatási projektek könyvtári keretét is kezeli a könyvtár. Ezek nem képezik a könyvtári büdzsé részét, hanem plusz forrásként hozzáadódnak a könyvtári szerzeményezési kerethez. A könyvtár a tanszékek számára évente négy alkalommal beszámolót készít a tanszéki keretek költségéről.

Állománygyarapodás

A jelen költségvetés évi 981 folyóirat és 61 adatbázis előfizetési költségeit fedezi, és körülbelül évi 6000 új könyv vásárlását teszi lehetővé. A CEU Könyvtár az elmúlt 19 évben évente átlagban közel 11 000 dokumentummal gyarapodott. A szerzeményezésen (vásárláson) kívül értékes adományok és könyvtárösszevonások útján is gazdago-

dott a könyvtár. A könyvtárösszevonásokat időrendben már említettem. Közülük a legfontosabbak a prágai CEU Könyvtár, az IMC Könyvtár és a Szabad Európa Rádió Könyvtára voltak. A jelentősebb adományozók közül megemlíteném *Antony Flew*, *A. D. Rustow*, *László Péter*, *Samuel Beer* nevét, akik a tudományterületükbe (filozófia, politikatudomány, szociológia, történelem) tartozó, rendkívül értékes és gazdag gyűjteményt adományoztak a CEU Könyvtárnak. A könyv és a retrospektív folyóirat-állományunk mintegy 30%-a került könyvtárösszevonás, illetve adományozás útján a könyvtárba. Bármily fontos szerepet játszottak is az állománygyarapítás vásárláson kívüli módosítai, az állományában mégis az „új” dokumentumok aránya a meghatározó. Egy két évvel ezelőtt történt felmérés szerint az állomány 80%-a 1980 utáni kiadvány, és csupán 20% származik az ezt megelőző, 1980 előtti időszakból.

Az következő ábrák tömören összefoglalják számokban és arányaiban a CEU Könyvtár állományának főbb jellemzőit (1., 2. táblázat). Az arányok egyes új tanszékek vagy programok beindításával kissé módosulhatnak, de lényegében állandónak mutatkoznak.

A könyvtár gyűjteményei

Könyvek – Általános Gyűjtemény

A gyűjtemény az állomány mintegy 60%-át teszi ki. Ide tartoznak a Dewey 100-900 jelzetnek megfelelő művek: filozófia, vallás, társadalomtudomány,

1. táblázat

A CEU Könyvtár állományának alakulása a kezdetektől napjainkig

Év	Könyv*	Folyóirat-előfizetés	Folyóirat retrospektív	Egyéb	Micro forms	Média	CD-ROM adatbázisok	Online adatbázis
1992	1000							
1993	9000	300						
1994	21 000	600						
1995	35 000	700		3000	60 000		10	3
1996	45 000	800	10 000	5000	60 000		10	
1997	60 000	870	13 000	5000	60 000		10	
1998	75 000	1000	20 000	5000	60 000		20	5
2002	110 000	1060	24 000	5000	70 000	600	3	21
2005	120 000	1030	25 000	5000	70 000	700	7	29
2007	140 000	950	26 000	15 000	70 000	800	7	45
2009	150 000	930	27 000	15 000	70 000	1000	9	61
2011	165 000	970	30 000	17 000	70 000	1500	9	61

* Itt a katalogizált könyvek számát adjuk kerekítve, de folyamatosan több tízezres nagyságrendben vártak és várnak még ma is a katalogizálatlan könyvek feldolgozásra. Jelenleg mintegy 16 000 kötet.

2. táblázat

A könyvtár állománya, 2011. július

Állomány összesen	230 000 nyomtatott, 45 000 egyéb
Könyv	164 000 kötet katalogizálva
Könyv	16 000 kötet feldolgozatlan
Working papers	11 000
Tézisek és disszertációk	5580
Retrospektív folyóirat	34 000 kötet, cím: 2195
Folyóirat kurrens előfizetés	981
Mikrofilm lap	99 cím, 70 000 lap
Audiovizuális anyag	1500 (DVD, CD, videó)
Hálózati CD-ROM	9
Online adatbázis	61
E-folyóirat-előfizetés	532
E-folyóirat-hozzáférés	31 000

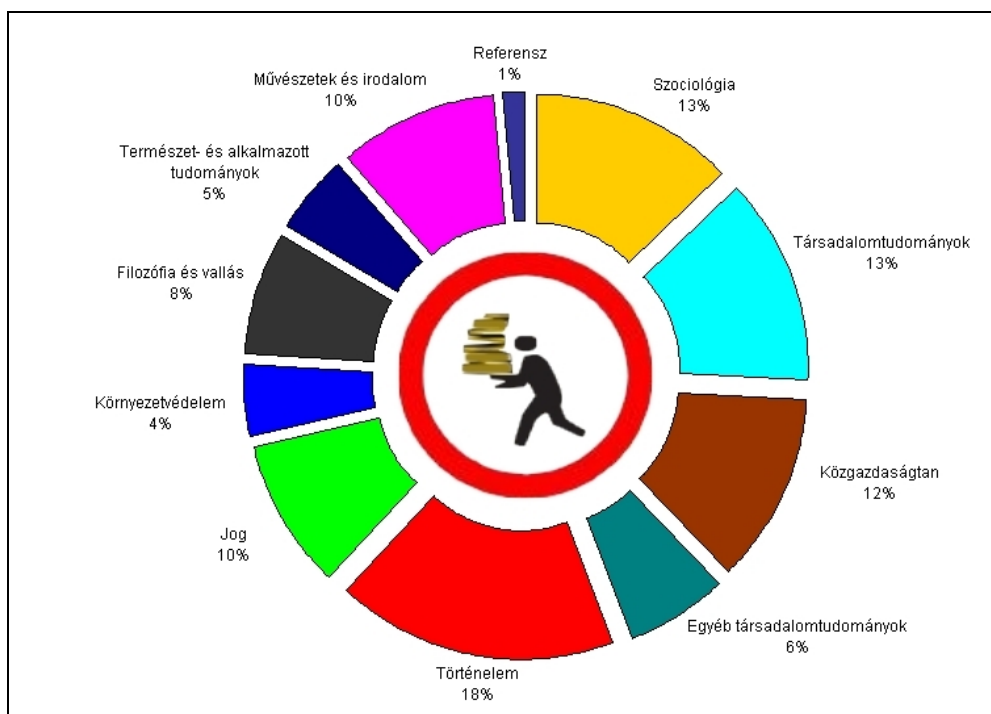
szociológia, politika, nemzetközi kapcsolatok, közgazdaságtan, nyelvészet, matematika, alkalmazott tudományok, menedzsment, művészetek, irodalom, történelem. Az általános gyűjteményben mintegy 75 000 kötet, azaz 58% van a szabadpolcokon elhelyezve Dewey-szakozás szerint, 11,3% nyitott raktárban, és csupán 30,7% zárt raktárban. Az állomány összetételét és nyelvi megoszlását mutatják a 18. és a 19. ábrák.

Folyóirat-gyűjtemény

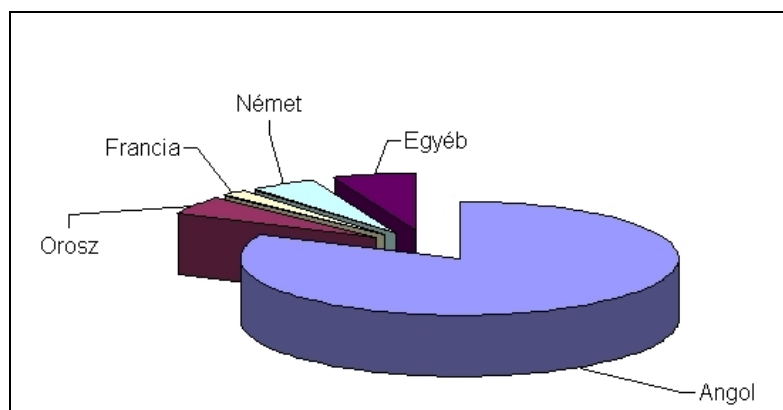
A CEU Könyvtár folyóirat-gyűjteménye méreteiben és összetételében is rendkívül jelentős. Jelenleg

2100 címet tartalmaz, 981 a kurrens előfizetések és közel 31 000 a retrospektív folyóiratkötetek száma. A retrospektív folyóiratok a zárt raktárban vannak. A kezdetben szinte kizárólag nyomtatott folyóirat-előfizetéseink mára jelentősen megváltoztak és elektronikus formában is páratlanul gazdag gyűjteményt kínálunk az olvasóknak. Törekvésünk, hogy fokozatosan áttérjünk a nyomtatott folyóirat-előfizetésekről az elektronikus előfizetésekre. Ezt a folyamatot részben számos olvasó (elsősorban az oktatók) nyomtatott formátumhoz való ragaszkodása, részben az elektronikus dokumentumok 25%-os áfája (a nyomtatotté csupán 5%) lényegesen lelassítja.⁷

18. ábra Az állomány megoszlása témakörök szerint

19. ábra Az állomány megoszlása nyelvek szerint

Multimédia Könyvtár

A Multimédia Könyvtár különgyűjteménye széles választékát nyújtja a különböző audiovizuális CD-ROM, DVD és egyéb anyagoknak. Nyelvi oktató és gyakorló anyagok, a tananyagot kiegészítő filmek és előadások, dokumentumfilmek, sőt úgynevezett művészfilmek is szép számmal megtalálhatók a gyűjteményben, amelynek minden tétele az OPAC-ban kereshető. Az Open Society Archivummal kötött egyezség alapján, olvasóink az OSA rendkívül gazdag filmgyűjteményéhez is hoz-

záférnek, csupán előző nap kell az igényüket benyújtani. Az MM Könyvtár hétköznap délután 1:00 és este 7:00 között tart nyitva.

CRC (Curriculum Research Center) Felsőoktatási Különgyűjtemény

A CRC különgyűjtemény foglalja magába a könyvtár speciális felsőoktatási gyűjteményét, a tantervfejlesztést és a reformoktatást tárgyaló irodalmat, valamint különböző egyetemi tanterveket és a CEU kurzusaihoz készített szöveggyűjteményeket.

Ez az állományrész páratlanul gazdag a CEU Könyvtárban, szinte minden kurzushoz (a kezdetek óta) tartozik egy ilyen, a CEU oktatói (a kurzust vezető tanárok) által összeállított szöveggyűjtemény, amely egy kötetbe foglalja a téma legfontosabb angol nyelvű irodalmát. Számuk meghaladja az 5000-et.

CEU Disszertáció- és Tézisgyűjtemény (ETD)

Minden MA és PhD dolgozatról, disszertációról egy gépelt példányt őrzünk a könyvtárban. A könyvtár költeti be a gépelt kéziratokat, tanszékek szerint eltérő kötéssel és a disszertációk elrendezése is tanszékek, ezen belül évek, majd név szerint történik. A gyűjtemény 5100 katalogizált tételt tartalmaz (a 2010/11-es tanévben megvédett dolgozatok még nincsenek feldolgozva). 2007-től a dolgozatokat elektronikus formában is kötelező a hallgatóknak benyújtaniuk. Az ETD adatbázis a digitális állományépítés első fontos állomása, amely jelenleg 1576 tételt tartalmaz.

Working Papers

A különböző kutatóintézetek, egyetemi tanszékek belső kiadású esszéit, dolgozatait, legfrissebb kutatásaik eredményeit tartalmazza ez a gyűjtemény. Számuk meghaladja a 10 000-et. Egy részüket (az általunk legfontosabbnak tartott intézmények kiadványait) az olvasóteremben szabadpolcon tároljuk, nagyobb részüket a raktárban. Ezt azért is megtehetjük, mivel a legtöbb WP elektronikus formában is elérhető. A *working paperek* a katalógusban kereshetők, a rekordból közvetlenül az elektronikus verzióhoz (ha van ilyen) vezet a link.

Jogi Könyvtár

A CEU Könyvtár talán legértékesebb különgyűjteménye a Jogi Könyvtár, kb. 13 000 kötetet számlál. Az elköltözött archívum olvasótermében rendeztük be a dekoratív, tágas és világos új Jogi Könyvtárat 2006-ban. A gyűjtemény rendkívül gazdag az alkotmányjog, az üzleti és kereskedelmi jog, a munkajog, és az emberi jogok területén. A CEU jogi gyűjteménye nem egy nemzet jogrendszerére helyezi a hangsúlyt, hanem az összehasonlító szempont érvényesülését tartja szem előtt a gyarapításban. Ebben a gyűjteményben található a legtöbb olyan mű, amelyből Magyarországon az egyetlen példány a CEU Könyvtárban van meg. A Jogi Könyvtár értékes gyűjteménye nem jött volna létre *Sajó András* professzor segítségével és fáradságos munkája nélkül.

Az állomány az LC szakrend szerint van a szabadpolcokon elhelyezve. A különgyűjteményben kaptak helyet a jogi folyóiratok (167 kurrens) és a jogi disszertációk is. A jogi adatbázisokat, természetesen nemcsak a jogi könyvtárból, hanem az egyetemi kampusz területéről bárholnan el lehet érni.

Környezetvédelmi Könyvtár

A környezetvédelmi különgyűjtemény a fő olvasóteremhez kapcsolódóan, egy félemelettel mélyebb szinten, külön teremben nyert elhelyezést. A gyűjtemény mintegy 6000 kötetet számlál. A könyvek az LC szakrend szerint vannak elhelyezve. A környezetvédelem tárgykörébe tartozó folyóiratok, disszertációk is a Környezetvédelmi Könyvtárba tartoznak. A gyűjtemény középpontjában az ökológia, a környezetvédelem és az energiapolitika áll, valamint gazdag anyagot tartalmaz a környező országok környezetvédelmi problémáit feltáró művekből. A Környezetvédelmi Könyvtárban elhelyezett 8 + 1 PC, valamint a több mint 20 további olvasóhely igen kedvező helyszínt kínál a csoportos tanuláshoz, közös munkához.

Az ELTE-CEU Középkor-tudományi Könyvtár

Az ELTE-CEU Középkor-tudományi Könyvtár az ELTE Középkor-tudományi Tanszék épületében, a Múzeum krt. 6. szám alatt egy szép, tágas könyvtári teremben van. A régi és ritka könyvanyagot az ELTE Középkor-tudományi Tanszék tanszéki könyvtára adja. Az új, frissebb, vásárolt irodalmat (letétként) pedig a CEU Könyvtár több mint 15 000 kötete képezi. A gyűjtemény természetesen a középkori európai történelmen alapul, ezen belül is igen gazdag anyagot tartalmaz Közép-Kelet Európára vonatkozóan. A különböző forráskiadványok, a középkori szövegek fordításai, a bizánci civilizációra vonatkozó anyag mind kivételesen gazdagon megtalálható a középkori történelmi gyűjteményben. A hagyományos gyűjteményt nagy és változatos elektronikus adatbázis-kollekció egészíti ki.

Orosz nyelvű Gyűjtemény

A CEU Könyvtár akkor kezdte meg angol nyelvű gyűjteményét építeni, amikor számos helyről az orosz nyelvű irodalmat szinte száműzték. Részben szükségből, részben pedig az adódó alkalom okán mind több és több orosz nyelvű mű került a könyvtár gyűjteményébe, amelyeket eleinte az általános gyűjtemény részeként kezeltünk. Amikor 2006-ban beköltöztünk az archívum helyébe, alkalom nyílt

arra, hogy az orosz nyelvű művekből különgyűjteményt állítsunk össze. Egy nyitott, tehát az olvasók által látogatható raktárban alakítottuk ki az orosz gyűjteményt, amely körülbelül 8000 kötetet számlál. Az elrendezés megfelel a könyvtár általános rendjének, tehát az úgynevezett általános anyag Dewey szakrend szerint, a jogi és a környezetvédelmi anyag pedig LC szakrend szerint van elhelyezve. Mivel a CEU diákjainak egy jelentős hányada a környező országokból jön, többnyire tudnak oroszul. Az Orosz Gyűjtemény, amit *Gulyás Angelika* állított fel, gondoz és gyarapít, a CEU Könyvtár egyik legnépszerűbb különgyűjteménye.

Elektronikus adatbázisok, e-könyvek

A CEU Könyvtár legdinamikusabban fejlődő és mára már talán az egyik leggazdagabb része az elektronikus adatbázis-gyűjtemény. Az *Adatbázisok A-Z* listában több mint 80 adatbázis és egyéb online szolgáltatás érhető el. 61 online szolgáltatásra fizetünk elő és kilenc CD-ROM adatbázisunk van. Az adatbázisok többségükben angol nyelvűek és angol nyelvű dokumentumokat is tartalmaznak, de van köztük latin, görög, orosz és más nyelvű is. A CEU Könyvtár adatbázis-használati statisztikái kiemelkedően magas eredményeket mutatnak. Úgy gondolom, hogy az intenzív használatot nagymértékben elősegíti az év elején csoportokba szervezve minden új hallgatónak nyújtott adatbázis-tréning, amit azután az év közben finomított formában a kurzusok anyagához, egyes kutatók profiljához igazítva folytatunk. A könyvtárosok többsége részt vesz az adatbázisok használatát bemutató tréningek tartásában. A CEU elektronikus adatbázis-gyűjteményének kezelője, felelőse Molnár Ivett. Az ő kiváló tanulmánya ugyanebben a számban sokoldalúan bemutatja és elemzi a témát, különösképpen az adatbázis-használat mérésének, a használati statisztikák készítésének módjait. A CEU Könyvtár adatbázis-gyűjteményének fejlődését is bemutatja a cikkéhez tartozó 1. ábrán.⁸

Az állomány feltárása, kereshetősége – Millennium OPAC

A feldolgozás módja lényegében nem változott. A CEU Millennium OPAC, azaz a könyvtár online katalógusa a legfontosabb eszköz a könyvtári anyag feltárásában, a keresési lehetőségek biztosításában. A megszokott keresési módokon kívül (ezek mindegyikéhez keresési példák is vannak), a „*My account*” alatt az olvasó ellenőrizheti a nála lévő könyveket. Az elektronikus és nem elektroni-

kus tananyag elérésére szolgálnak a „*Course reserve*”, a „*Professor*” és a „*Course*” lehetőségek, valamint az „*E-learning*”. A „*Journal title*” mögött egy folyóirat-kereső szoftver: a TDNet Journal Search Tool működik, amely feltárja nemcsak a CEU folyóirat-állományát, de az általunk előfizetett, illetve egyéb okból hozzáférhető adatbázisokban található folyóiratokat is.⁹ A könyvtári katalógusoldal felső és alsó mezőjében a legfontosabb linkek találhatóak, alul Wibiya formában. A használati statisztikák adatai szerint a könyvtári webhelyen a katalógusoldalt használják messze a legtöbben. Ezért *Vít Lukáš* kollégám úgy szerkesztette meg a katalógus oldalát, hogy azon keresztül (is) szinte minden könyvtári információhoz egy lépéssel eljusson a használó (20. ábra).

20. ábra A CEU Könyvtár katalógusának nyitó oldala

Az OPAC rekordok tájékoztatnak az adott mű státuszáról és helyéről (*location*). A mögöttük lévő MARC alapú könyv- és folyóiratrekordok minden bibliográfiai adatot tartalmaznak, sőt egyéb lehetőséget is nyújtanak, például a tárgyszavak közötti navigációval további keresést is lehetővé tesznek a témában (21., 22. ábra). A folyóiratok esetében is az OPAC rekordból egy kattintással az e-verzióhoz juthatunk, ha létezik. Az adatbázisokon keresztül hozzáférhető *e-book*okat a jövőben tervezzük integrálni a katalógusba. Jelenleg ezek az *e-könyvkereső* (TDNet E-book Search) segítségével találhatóak meg.

Az állomány és különösen az elektronikus források növekedése, változatos volta szükségessé teszi, hogy mind egyszerűbbé tegyük a keresést a könyvtár használói számára; lehetőleg egy felületen egyetlen kereséssel kapják meg a találatokat. Ennek érdekében gondosan mérlegeljük egy jól

kifejlesztett *search tool* beszerzését. Jelenleg két ilyen keresőt, az EBSCO Discovery-t és az OCLC által kifejlesztett keresőrendszert tanulmányozzuk.

100%-os eredményt egyik eszköz sem nyújt, mégis rendkívüli módon elősegítik a könyvtár által hozzáférhető anyagok feltárását.

CEU Library Catalog | VPN | Databases | Journal Search | My Account | ILL | Home | Help

Start Over Save MARC Limit/Sort (Search History)

TITLE inventing eastern europe System Sorted Search

Record

Author Wolff, Larry
 Title **Inventing Eastern Europe : the map of civilization on the mind of the Enlightenment / Larry Wolff**
 Published Stanford, Calif. : Stanford University Press, 1994
 Descript xiv, 419 p. : ill., maps, ; 24 cm.

BOOKMARK

Permalink

Full text (campus only)

LOCATION	CALL NO.	LOAN TYPE	STATUS
Reading Hall III/ History	942./025 WOL	SHORT LOAN	AVAILABLE
Stacks / General Coll.	942./025 WOL	LOAN	AVAILABLE
Stacks / General Coll.	942./025 WOL	LOAN	AVAILABLE

Subject Enlightenment
 Europe, Eastern -- Civilization -- 18th century
 Europe, Eastern -- Description and travel

ISBN 0804723141 (pbk.) hc. pbk.
 Language English
 LC class no. DJK13.W65 1994
 Dewey class no. 942./025
 Note Includes bibliographical references and index.

Record

Start Over Save MARC Limit/Sort (Search History)

21. ábra Egy OPAC könyvrekord

CEU Library Catalog | VPN | Databases | Journal Search | My Account | ILL | Home | Help

Start Over Save MARC Return Limit/Sort (Search History)

TITLE economist System Sorted Search

Record

Title **The economist**
 Published Winthertur, Switzerland : The Economist Newspaper Limited, 1843-
 Frequency Weekly

BOOKMARK

Permalink
 TDNet
 RSS

Location Reading Hall / Magazines
 LIB HAS Current year only
 Latest Received: 13 August 2011 Vol.399 No.8746

Location Stacks / Periodicals
 LIB HAS Previous year only

Holdings Current and previous year only
 Subject Commerce -- Periodicals
 Economic history -- Periodicals
 Finance -- Periodicals
 Great Britain -- Commerce -- Periodicals
 Securities -- Great Britain -- Periodicals

ISSN 0013-0613
 Language English
 LC class no. HG11.E2
 Note Supplement: A világ 2007-ben / The world in 2007
 Title from caption.

Library Server Downtime

22. ábra Egy OPAC folyóiratrekord

A CEU Könyvtár szolgáltatásai

Olvasószolgálat

A CEU Könyvtár legfontosabb feladatának a magas szintű és lehető legszélesebb körű könyvtári szolgáltatások biztosítását tekinti. A könyvtár nyitvatartási ideje Közép-Európában szokatlanul hosszú, Magyarországon tudomásom szerint a leghosszabb. Hétfő-péntek: reggel 8:00 – este 10:00, szombat-vasárnap: délután 1:00 – este 7:00. Vizsgaidőszakokban a hétvégi nyitva tartást hat héten keresztül meghosszabbítjuk.

Az olvasószolgálatban a könyvtár minden munkatársa részt vesz, kivéve a könyvtár vezetőjét. A CEU Könyvtárban tehát nem válik el élesen az olvasószolgálati csoport az egyéb könyvtári munkatársakétól.

Minden belső, feltáró könyvtári munka az olvasószolgálatban nyeri el értelmét és igazolását. Napi három turnusban látjuk el az olvasószolgálati ügyeletet. Egyszerre egy könyvtáros és egy asszisztens, délután 1:00-tól 5:00-ig két könyvtáros és egy asszisztens van szolgálatban. Egy dolgozó általában heti két ügyeletet, és havonta egy hétvégi ügyeletet lát el.

A CEU Könyvtár használóinak száma és köre

A könyvtár beiratkozott olvasóinak száma hosszú évekig 3000 körül mozgott, az utóbbi évben azonban ugrásszerű növekedést mutat (3. táblázat, 23. ábra). Ezt részben a megnövekedett hallgatói létszám, részben a külsős olvasók folyamatosan növekvő érdeklődése indokolja.

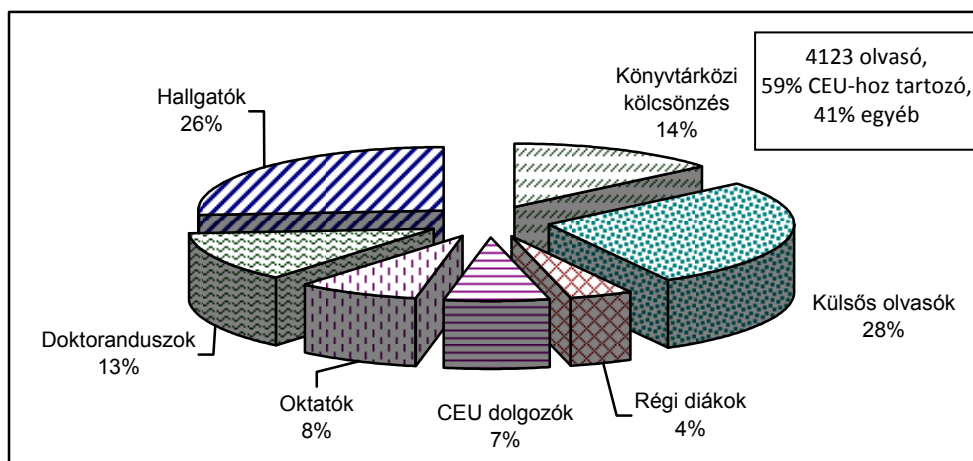
3. táblázat

A CEU Könyvtár olvasóinak száma és összetétele

Év	Összesen	CEU-s olvasók	Külsős olvasók
1993	400	300	100
1995	550	380	170
1996	1209	712	497
1998	2404	1196	1208
2002	2007	1438	769
2007	3120	1707	1413*
2009	3186	1973	1213*
2011	4217	2694	1523

1998-ra külsős olvasók száma meghaladta a CEU-s olvasókét, akkor vezetük be a máig érvényes feltételeket

* A külsős olvasók számában benne vannak a könyvtárközi kölcsönzők!

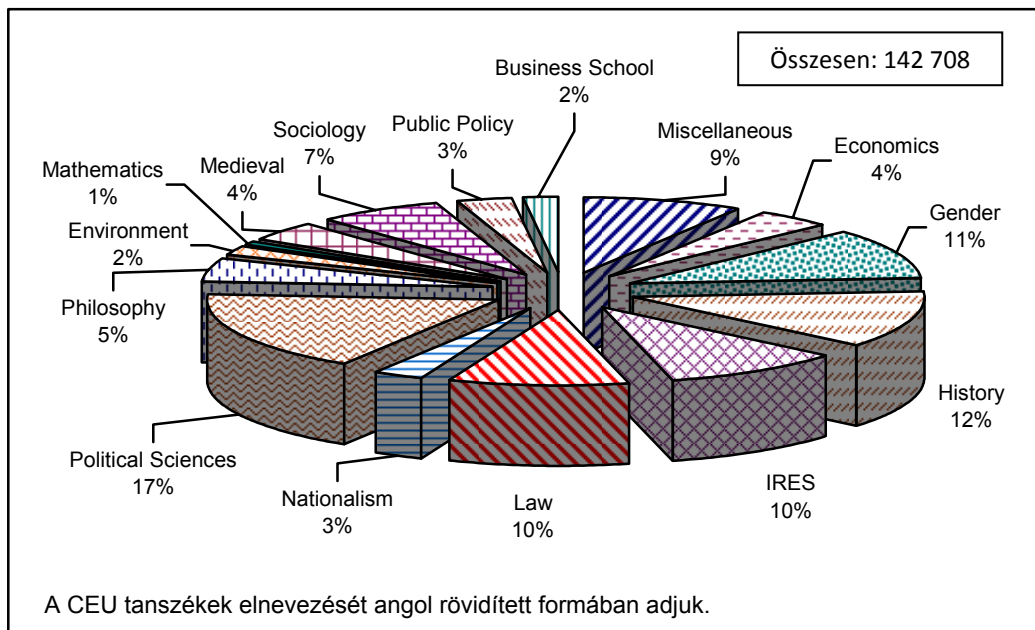
23. ábra A könyvtár olvasóinak száma és összetétele a 2011. június 1-jei adatok szerint

Beiratkozáskor egy regisztrációs lapot kell kitölteni, amelynek hátoldalán a könyvtár rövid használati szabályzata található. Ennek elfogadását a beiratkozó olvasó aláírásával igazolja. Minden látogató ingyenesen használhatja a könyvtár szolgáltatásait, beleértve az internetet is. Fizetni csupán a fénymásolásért kell, ennek díja 15 Ft/oldal. Az olvasószolgálati pultnál lehet 20, 50, 100 stb. egységes kártyát vásárolni. A fénymásoló gépek ezekkel a kártyákkal működnek.

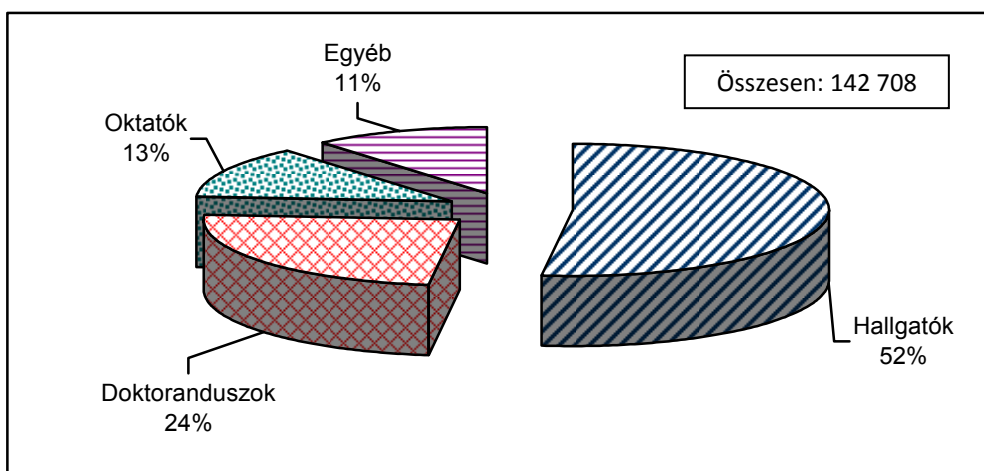
Kölcsönzési joggal elsősorban csak a CEU-hoz tartozó oktatók, hallgatók, alkalmazottak stb. rendelkeznek. Minden kategóriának más-más jogai vannak a kikölcsönözhető dokumentumok számát és idejét illetően. A külsős tagok számára csak kivételesen, kérésre és (általában intézeti) jóváhagyás ellenében adunk kölcsönzési privilégiumot. A könyvtár alkalmi helyben használatához semmilyen külön engedély nem szükséges. A kölcsönözhető dokumentumok köre nagyjából megegyezik más könyvtárak gyakorlatával. A 2011/2012-es tanévtől kölcsönözhetővé tesszük a multimédia-dokumentumokat (CD, DVD stb.) is. Az elmúlt tanévben a kölcsönzési tranzakciók száma össze-

sen 142 708 volt, ebből a kikölcsönzés 92 456, a visszavétel 48 680 volt (24., 25. ábra).

A kölcsönzési statisztikák alapján megállapítható, hogy egy tanév (11 hónap) alatt egy CEU hallgató átlagban 35-40 könyvet kölcsönzött, a doktorandusz diákok és a professzorok még ennél is többet. A Millennium rendszer lehetővé teszi, hogy a „My account” (Tartozásaim) alatt mindenki ellenőrizhesse a nála lévő könyveket. Könyvtári kártyaként a CEU tagsági kártyát használjuk, illetve a külsős tagok részére a beiratkozáskor adunk ki fényképes könyvtári tagsági kártyát, amit még huzamos tagság esetén is évenként meg kell újítani. A felszólításokat a Millennium rendszer automatikusan generálja és e-mail címre küldjük őket. Pénzbírságot nem alkalmazunk, de aki többszöri figyelmeztetés után sem hajlandó visszaszolgáltatni a könyvtári dokumentumot, vagyis nem tartja be a könyvtári szabályokat, annak először befagyasztjuk a könyvtári accountját, azaz nem kaphat több könyvet kölcsön, a legsúlyosabb esetekben pedig az IT osztállyal együttműködve befagyasztatjuk az egyetemi accountját is, azaz nem tud a CEU rendszerbe belépni, tehát ellehetetlenül.

24. ábra A kölcsönzés megoszlása a CEU tanszékek szerint, 2011. június

25. ábra A kölcsönzés megoszlása olvasótípusok szerint, 2011. június

Könyvtárközi kölcsönzés

A CEU Könyvtár szolgáltatásai közé tartozik az igen aktív könyvtárközi kölcsönzési tevékenység is. A „belső” igénylők köre elsősorban az oktatók és a doktorandusz diákok közül tevődik ki. A diákok könyvtárközi kölcsönzési kérelmét külföldi kérés esetén a vezető tanárnak jóvá kell hagynia. A növekvő könyvtárközi kölcsönzési igények mutatják a CEU kutatási tevékenységének élénkülését, fejlődését. „Külső” igénylők mindig voltak, tekintve a CEU Könyvtár speciális gyűjteményét, de számuk természetesen attól a pillanattól nőtt meg drámaian, amikortól a CEU könyvtári katalógus a weben keresztül elérhetővé vált. Hosszú ideig a mérleg a külsős igénylők javára aktív volt, mára már azonban a helyzet többé-kevésbé kiegyensúlyozódott. A CEU Könyvtár kölcsönzési tevékenységét a kezdetektől 2002-ig Antal Zsuzsanna ismertette egy korábbi tanulmányban.¹⁰ A folytatást és a mai helyzetet pontos adatokkal ismerteti és elemzi Csankovszki Katalin.¹¹

Tájékoztató anyagok

Az Olvasószolgálat egyik legfontosabb tevékenysége, hogy olyan információs tájékoztató anyagokat készít, amelyek elősegítik a könyvtár használatát. Kezdetben ezeket az anyagokat nyomtatott formában vagy házi sokszorosítással készítettük, mára már legfőbb formájuk az online tájékoztatás. Mégis megmaradt néhány papíralapú tájékoztató anyag. A legfontosabb közülük az évente felújított négyoldalas „Library Short Guide” (Könyvtári Katalógus), amely a legfontosabb információkat, hasznos

tudnivalókat foglalja össze.¹² De ilyen tájékoztató anyag segíti még például a (kettős) szakrendszerben való eligazodást, a keresett dokumentum helyét jelző „location” magyarázatát, a különgyűjtemények (Jogi, Környezetvédelmi, Középkor-tudományi Könyvtár) rövid leírását stb. Tény azonban, hogy a tájékoztatás legfontosabb csatornája ma már a könyvtár weblapja, ahol valóban minden elképzelhető könyvtári információ naprakészen megtalálható. Erről a témáról és a CEU Könyvtár „online presence and communication” témaköréről, rövid, de nagyszerű összefoglalót ad Vít Lukáš írása.¹³

Information Literacy: könyvtár-bemutató órák, adatbázis és online források használatát bemutató tréningek

A technológia fejlődése, az új információhordozók, a könyvtári állomány egyre összetettebb volta a papíralapú dokumentumoktól az elektronikus periodikákon és e-könyveken keresztül a szabad hozzáférésű és előfizetéses online adatbázisokig, valamint a könyvtári szolgáltatások körének bővülése mind-mind szükségessé teszik, hogy a könyvtár használóit különböző szintű és rangú tréningekkel segítsük. A CEU Könyvtár már fennállása óta az évenként megérkező új diákok számára könyvtár-bemutató túrát tart. Ez eleinte csupán 20 perces volt, ma már egy teljes tanórát igényel. A hallgatókat 15-20 fős csoportokban fogadjuk, végigvezetjük a könyvtáron, elmagyarázzuk a különböző nyomtatványok (pl. *stack-request*) használatát. Bemutatjuk a könyvtári online katalógus, a Millennium OPAC használatát, a „hold”, a „course-reservation”, a „my account” a „journal search”

használatát, az adatbázisok katalógusát stb. A könyvtári bemutató része a regisztráció, azaz a beiratkozás és a könyvtári szabályzat ismertetése, illetve elfogadása.

Mindez természetesen csupán az első lépés, közvetlenül a tanév elején. A bemutatót követi mintegy két-három héttel később, ugyanilyen csoportos szervezésben az adatbázisok használatát oktató kb. másfél órás tréning. A könyvtárosok többé-kevésbé rögzített „tananyag” szerint az egyes tan-
székek tematikus igényeihez alkalmazkodva, rengeteg példával illusztrálva tartják ezeket az órákat. Tapasztalataink szerint ez sem elegendő. Ezért a könyvtár az egyes kurzusokhoz igazodóan, lehetőség szerint az oktatóval együttműködve, tantárgyakhoz kapcsolódó speciális tréningeket, sőt személyre szabott, az adott oktató, kutató, vagy diák szakterületének megfelelő oktatást is tart. Bár ez igen nagy erőfeszítést igényel a könyvtárosok részéről, de ezeknek a speciális tréningeknek van a legmagasabb hatásfokuk. Az elektronikus adatbázisok használatáról, azok méréséről és a kiemelkedően magas használatot mutató CEU statisztikákról I. Molnár Ivett tanulmányát.¹⁴

A szervezett tréningek, a weblapon megtalálható tájékoztatók, a *toolbar* és az egyéb online szolgáltatások mellett a könyvtári csúcsidőszakban, tehát délután 1 és 5 óra között külön referenszszolgálatot tartunk a könyvtárban, ahol az olvasók személyes kérdéseit válaszoljuk meg, illetve segítjük kutatási tevékenységüket.

Összefoglalva kijelenthető, hogy a CEU Könyvtár az információhoz való hozzáférés segítségét tekinti elsődleges feladatának. Gyakorló egyetemi könyvtárként a szolgáltatásaira helyezi a hangsúlyt (*service oriented*) és csak ezt követően a birtoklásra vagy a megőrzésre.

Ez a szolgáltatásokra összpontosító figyelem határozza meg a CEU Könyvtár kapcsolódását különböző magyar és nemzetközi konzorciumokhoz, szervezetekhez, ez alakítja ki más magyar és külföldi könyvtárakkal, intézetekkel kötött két- vagy többoldalú egyezményeinek rendszerét.

Amikor 1992-ben megalakult a CEU Könyvtár, még senki sem tudta, hogy milyen fejlődési pályát fog befutni, milyen és mekkora könyvtárrá válik, de létének szükségességét sem kérdőjelezte meg senki. Evidencia volt, hogy az egyetem nem létezhet könyvtár nélkül. Evidencia volt, hogy a térségünkben csak hézagosan fellelhető angol nyelvű

társadalomtudományi művek gyűjtőhelyévé kell válnia. Evidencia volt, hogy nem csupán az egyetem, de a térség (a Közép-Kelet Európai Régió) társadalomtudományi kutatásait minden formában, hagyományos és nem hagyományos gyűjteményekkel és szolgáltatásokkal elő kell segítenie.

Mára a CEU Könyvtár méreteit tekintve közepes nagyságú egyetemi könyvtár. Gyűjteménye Közép-Európában egyedülálló. Szolgáltatásainak széles körét és minőségét tekintve a társadalomtudományi kutatások segítésében kiemelkedő szerepet tölt be. Sorsa azonban korántsem olyan egyértelmű, mint megalapításakor volt. A gyűjtemény folyamatos növekedése szokatlanul nagy terhet ró az egyetemre. Az egyébként nagyon hasznos és az információszolgáltatást forradalmian megújító digitalizálás, *e-bookok*, *e-journalek* és online adatbázisok terjedése sokak szemében megkérdőjelezi a hagyományos könyvtári gyűjtemények létjogosultságát. Sőt, mondjuk ki, nő azoknak a száma, akik a hagyományos dokumentumokat teljesen feleslegesnek és haszontalannak tartják. Ez a probléma felvetődött a CEU Könyvtárral kapcsolatban is. Lehetséges, hogy mire ez a tanulmány megjelenik, a CEU Könyvtár sorsa már el is dőlt. Csak remélni lehet, hogy a várható átalakítás nem a könyvtár megszüntetését, hanem kibővítését, gazdagítását jelenti.

Jegyzetek

- ¹ A CEU Könyvtár hivatalos magyar neve Közép-európai Egyetem Könyvtára, de mindenki CEU Könyvtárként ismeri, ezért írásomban én is ezt az elnevezést használom.
- ² A CEU történetét e dolgozatban nem részletezhetem. Az alapítás és az első 10 év története gazdagon illusztrálva megtalálható a Central European University 1989–1999. Ten years in images and documents című kiadványban. Közép-európai Egyetem Alapítvány, 1999.
- ³ A szerzeményezésről bővebben I. Sztatky Mária: Állománygyarapítási politika és gyakorlat a Közép Európai Egyetem Könyvtárának első öt évében (1992-1997). = TMT, 44. köt. 11. sz. 1997. p. 415–419.
- ⁴ Varga Sándor csak később, 1996-ban lett a CEU Könyvtár állandó munkatársa, *system librarian* azaz rendszergazda beosztásban.
- ⁵ A ELTE-CEU Középkor-tudományi Könyvtár ma a Múzeum körúton található és mintegy 15 000 kötetből áll.

- ⁶ Lepp Tünde: Millennium: A Közép-európai Egyetem Könyvtárának integrált rendszere. = TMT, 52. köt. 1. sz. 2005. p. 12–20.
- ⁷ A folyóirat-gyűjteményről részletesebben I. e számban Kőrösi Krisztina írását: Folyóirat-állomány a CEU Könyvtárban
- ⁸ Molnár Ivett: Elektronikus adatbázisok használata a Közép-európai Egyetemen (e számban).
- ⁹ L. erről bővebben Kőrösi Krisztina és Molnár Ivett cikkeit e számban.
- ¹⁰ Vinczéné Antal Zsuzsanna: Könyvtárközi kölcsönzés a Közép-európai Egyetem Könyvtárban. = TMT, 49. köt. 12. sz. 2002. p. 479–481.
- ¹¹ Csankovszki Katalin: Könyvtárközi kölcsönzés a CEU Könyvtárban (e számban).
- ¹² A 2010–11-es Short Guide első oldalát I. a színes képmellékletben.
- ¹³ Lukáš, Vít: CEU Könyvtár a világhálón – a tükör mögé és vissza (e számban).
- ¹⁴ Molnár Ivett i.m.

Beérkezett: 2011. X. 8-án.

Jelentkezési felhívás segédkönyvtáros tanfolyamra

A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár (BME OMIKK) emelt szintű OKJ-s segédkönyvtáros tanfolyamot hirdet. A végzett hallgató munkaköre: segédkönyvtáros. Az oktatás elsősorban gyakorlati jellegű, amely a vizsgakövetelményekben is érvényesül.

A tanfolyam **2012. januárban**, kerestféléves képzési formában indul.

A képzés időtartama két félév.

A foglalkozásokat hetente egy alkalommal, csütörtökönként tartjuk, illetve minden hónap utolsó hetében kétnapos elfoglaltságot jelent a tanfolyam (csütörtök és szerda vagy péntek). A tanórák mindkét napon 8 és 17 óra között zajlanak 60 perces ebédszünettel.

Részvételi díj a két félévre 150 000 Ft +

a 2012-es vizsga időpontjában aktuális központi díjszabás szerinti vizsgadíj (kb. 65 000 Ft).

Felvételi vizsga nincs, a beiratkozás feltétele az érettségi bizonyítvány bemutatása. A tanfolyam jegyzeteit, segédkönyveit kölcsönzés formájában biztosítja a szervező intézmény. A képzésre azoknak a jelentkezését várjuk, akik a könyvtári munka gyakorlatát rövid idő alatt kívánják elsajátítani, és a számítógép használatában négy ECDL modul megismerésével jártasságot akarnak szerezni.

Jelentkezni az alábbi címre eljuttatott (kitöltött, kinyomtatott) jelentkezési űrlappal lehet:

BME OMIKK segédkönyvtáros képzés
1111 Budapest, Budafoki út 4-6.

A jelentkezési űrlap a BME OMIKK honlapjáról letölthető

<http://www.omikk.bme.hu/main.php?folderID=1159&articleID=1816&ctag=articlelist&iid=1>

Jelentkezési határidő: **2011. december 20.**

További felvilágosítás **463-3534**-es telefonszámon és a gylengyel@omikk.bme.hu e-mail címen
Lengyel Gyöngyitől kérhető.